

KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ

1965

3-4

Kiadja a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat

Szerkesztő: HAZSLINSZKY TAMÁS

Szerkesztőbizottság:

Dr. DÉNES GYÖRGY /felelős szerkesztő/, FROJIMOVICS PÉTER, PÁSZTHORY
VALTER, SÁRVÁRY ISTVÁN, SCHÖNVISZKY LÁSZLÓ /technikai szerkesztő/.

Felelős kiadó: Dr. HEGEDÜS GYULA

A kiadvány sokszorosítását a Nehézipari Minisztérium Tájékoztatási Osztálya,
a Minisztertanács engedélye alapján M-989/1962 Ba/16. szám alatt engedélyezte.

Készült a Nehézipari Minisztérium Házinyomdájában 1000 példányban.

Az elektronikus változatot dr. Nyerges Miklós és Szent Tamás készítette 2006-ban.

TARTALOM (előrehozva a 80. oldalról)

Dr. Pápa Miklós: Dr. Darnay (Dornay) Béla (1887–1965) – 42. oldal

Mikus Gyula: Emlékezés Dr. Darnay (Dornay) Bélára – 43. oldal

Dr. Darnay (Dornay) Béla: Karszt- és barlangi vonatkozású irodalmi munkássága
(összeállította: Dr. Bertalan Károly) – 43. oldal

KÖZGYŰLÉSÜNK – 44. oldal

Dr. Bogsch László elnöki megnyitó beszéde – 45. oldal

Részlet Dr. Dénes György főtitkári beszámolójából – 48. oldal

Szilvássy Gyula gazdasági titkár beszámolója – 51. oldal

Bajomi Dániel: Biológiai kutatások az Alsóhegy néhány zsombolyában – 52. oldal

KUTATÓCSOPORTJAINK MUNKÁJÁRÓL

Beszámoló jelentés a XIII. ker. TST Barlangkutató Szakosztályának (ÉPFU) 1964-ben
végzett munkájáról (Kovács Györgyné – Könnyű Árpád) – 61. oldal

Jelentés az ÉKME Barlangkutató Csoportja 1964. évi munkájáról (Cser Ferenc) – 67. oldal

Beszámoló az FTC Barlangkutató Szakosztályának 1964. évben végzett munkájáról (Dr.
Balázs Dénes) – 70. oldal

TÁRSULATI ÉLET – 77. oldal

Dr. Dudich Endre 70 éves – 77. oldal

Szaküléseink (Schönviszky László) – 77. oldal

SZEMLE

Belföldi hírek – 79. oldal

Külföldi hírek – 79. oldal

INHALT (előrehozva a 80. oldalról)

Dr. PÁPA Miklós: Dr. DARNAY (DORNYAY) Béla (1887–1965) – Seite 42

MIKUS Gyula: Dr. DARNAY (DORNYAY) zu Gedenken – Seite 43
Dr. DARNAY (DORNYAY) Bélas spelaolapiszla Arbeiten (Zusammengestellt von Dr.
BERTALAN Károly) – Seite 43
Unsere Plänarversammlung – Seite 44
Eröffnungsrede von Vorstand Dr. BOGSCH László – Seite 45
Bericht des Generalsekretärs Dr. DÉNES György – Seite 48
Bericht des Finanzsekretärs SZILVÁSSY Gyula – Seite 51
BAJOMI Dániel: Biologische Forschungen in einigen Schachishöhlen des Alsóhegy. (Es
wird die in den Schachthöhlen des nordborsoder Alsóhegy gesammelte Fauna beschrieben –
Seite 52
DIE ARBEIT UNSERER FORSCHUNGSGRUPPEN
Bericht über die Arbeit im Jahre 1964 der Gruppe TST im XIII., Bezirk. (Frau Gy. KOVÁCS
und KÖNNYŰ Árpád) – Seite 61
Bericht über die Arbeit im Jahre 1964 der Gruppe ÉKME. (CSER Ferenc) – Seite 67
Bericht über die Arbeit im Jahre 1964 der Gruppe FTC. (Dr. BALÁZS Dénes) – Seite 70
VEREINSLEBEN
Dr. DUDICH Endre 70 Jahre – Seite 77
Unsere Fachsitzungen (SCHÖNVISZKY László) – Seite 77
SCHAU
In – und ausländische Nachrichten – Seite 79

- 42 -

DR. DARNAY (DORNYAY) BÉLA
(1887–1965)

Széles látókörű tudós, kiváló turista-útikalauz író és a hazai barlangügy lelkes munkása távozott el személyében. Szakképzettsége is hivatottá tette arra, hogy a barlangokkal foglalkozzék: föld- és őslénytanból, mint főtárgyból, ásványtan és állattanból, mint melléktárgyakból tette le bölcsészettudományi szigorlatait. Bakony c. útikalauzában sorra bemutatja a hegység barlangjait: a Csikvárágya, a cuhavölgyi Kőpince, a mecsekhegyi Kőlik, a Kőpajta, az urkúti Macskalik, a Magashegyi-kőlikak, a Mánchegeyi-sziklaodú, az Odvaskő, a kőrishégyi és csengőhegyi Ördöglik, a hajszebarnai és prédikálószéki Pénzluk, a padragi Pokollik, a Remetelik, a Szentgáli- és a Zsivány-barlang leírása értékes részei a kitűnő kalauznak. Annál is inkább, mert nemcsak a méreteket (hosszúság, mélység) közli, hanem a geológiai és ősrégészeti vonatkozásokat is rövid, tömör fogalmazásban ismerteti. A Balaton és környéke c. útikönyvben a harmincas évek elején felfedezett Cserszegtomaji-kútbarlangon és a balatonfüredi Lóczy-barlangon kívül a Szobakú-barlangot, a Kükamarát, a híres Tapolcai-tavasbarlangot, továbbá a diási, kovácshegyi, rezi és vállusi Vadlánlikakat mutatja be. A szakszerű geológiai leírások mellett nem mulasztja el a Szobakú névetimológiáját sem: „Szobakú neve... nem a mai értelemben vett „szobá”-ra vonatkozik, hanem alakjánál fogva is inkább a szoba régi jelentése: a kemencére. Vagyis a Szobakú és másutt a Peskő azonos fogalmak!” A Kovácshegyről elmondja, hogy a hatalmas bazaltsziklák között hosszú és mély árokszerű sziklaútcák vannak. Ezek egyikében van a Kükamara nevű barlang. „A sziklaország másik benyílójába bocsátkozva, barlangot találunk, benne emberkézre /?/ valló kötőhely, kőágy és kőasztal stb. is van. A néphit szerint egy szerencsétlen, elbűjosott leány tengette volna egykor itt az életét. Ezért ma is Vadlánlik /vagyis vadleány-barlang/ a neve.” /Balaton és környéke útikönyv./ A szerző kitűnő rajzoló: a Tapolcai-tavasbarlang és a diási Vadlánlik képe is az ő műve a kalauzban. – Társulatunk megalakulásakor kedves

levélben ajánlotta fel segítségét. Nem sokkal halála előtt a Toldy Gimnázium ifjú barlangkutatóinak adott szakszerű tájékoztatást a Cserszegtomaji-kútbarlangról, felajánlva helyszíni segítséget is. – Darnay Béla Keszthely szülötte. Hosszú és változatos életpálya után mint a keszthelyi Balaton Múzeum igazgatója vonult nyugalomba. Keszthelyen is temették el, családi sírboltjában, a közelmúltban, 78 éves korában bekövetkezett halálakor.

Dr. Pápa Miklós

- 43 -

EMLÉKEZÉS DR. DARNAY (DORNYAY) BÉLÁRA

Kisdiák korom óta ismertem „Béla Bácsit”, a város lakói által szeretve tisztelt múzeumigazgatót; a kitűnő geológust és néprajzkutatót. Ő tanított bennünket a környék, a „Keszthelyi Riviéra” rajongó szeretetére; az emlékek, ritkaságok megbecsülésére. Ő oltotta belénk a romantikus kutatásvágyat, amely immár végigkísér bennünket egész életünkön. Fáradhatatlan, rendkívül színes elbeszélő volt. Mesélt, megkövült csigákat kézben tartva, a félelmetes geológiai átalakulásokról, vulkánokról, fortyogó gejzírekről. Rendkívüli fantáziája volt. Azt hiszem, ez volt eredményes kutatásainak fő titka. Ahogyan beszélt, maga előtt látta s elénk varázsolta az őskori természetet, a barlangokban élő majomszerű ősembert, a páncélba öltözött római katonákat, a barbárok lovasrohamait; s az archeológiai ásatások bizonyították, képzelete nem sokat tévedett. Legfeljebb színesebbé, vonzóbbá tette a múltat.

Rengeteget jártunk annak idején a múzeumba; hordtunk Fenékpusztán kiásott római érméket, cseréptöredékeket, csontokat. Gyakran semmitérő, ócska szemetet is. Soha nem zavart el azért bennünket. Ha vittünk tenyérnyi rossz cserepet, megmutatta az ép urnákat, égetett edényeket. Hosszan, szeretettel magyarázott, végigsimította a régi edényeket, fegyvereket, s lelke már a múltban járt.

Ilyenek a gyermekkori élmények. Nagyon sokára találkoztunk újra. Néhány héttel, majd néhány nappal a halála előtt. Megindító volt a hősiesség, a távozását érző ember kapkodó, kétségbeesett igyekezete, hogy emlékezetéből mindent átmentsen a jelennek. Én a Keszthelyi-hegység barlangjairól faggattam. Nagyon örült, hogy népes kutatócsoportomat érdekli ez a téma. Elmondta feltételezéseit, amelyek azóta sorra beigazolódtak. Rendkívül hasznos tanácsokkal látott el, szívesen segített, várta a kutatómunka megkezdését. Megígérte, hogy elkísér az ősi geológiai jelenségek, hévízfeltörések színhelyére.

Erre már nem kerülhetett sor. – Béla Bácsi –, a geológia, a Keszthelyi-hegység szerelmese eltávozott közülünk, de az Ő útmutatásai alapján egy nagy, eddig 700 méteres hévizes barlangot tártunk fel, amelyet most szeretnénk elnevezni róla, az erre legérdemesebb emberről: dr. Darnay (Dornyay) Béláról.

Mikus Gyula

DR. DARNAY (DORNYAY) BÉLA KARSZT- ÉS BARLANGI VONATKOZÁSÚ IRODALMI MUNKÁSSÁGA

Összeállította: dr. Bertalan Károly.

- 1) A Bakonyban. = Turistaság és Alpinizmus, 9. évf. 8. sz. p. 163-177. Bp. 1919.
- 2) Tata-Tóváros hőforrásai és közgazdasági jövőjük. Tata, 1925. 75 p.
- 3) Bakony. Bp. Turist. és Alp. 1927. 422 p.
- 4) Cseppkőbarlang egy gimnázium udvarán. = Ifjúság és Élet, 2. évf. 12. sz. p. 179-183. 2 ábra, 3 fénykép. Bp. 1927.

- 5) A gyenesdiási Szent János-forrás. – Balaton, 21. évf. 11. sz. p. 122-123. Bp. 1928.
 - 6) Balaton és környéke részletes kalauza. Bp. Turist. és Alp. 1934. 426 p.
 - 7) A bánhidai Szelimlyukról. = Ifjúság és Élet, 10. évf. 6. sz. p. 89-93. 5 ábra. Bp. 1934.
 - 8) A Balaton-Bakony klasszikus túristautójának tervezete. = Balaton, 30. évf. 5. sz. p. 35. Bp. 1937.
 - 9) A gyenesdiási „Vadlánlik” dombról. = Ifjúság és Élet, 15. évf. 10. sz. p. 109-110. 1 kép. Bp. 1940.
 - 10) Ásatás a tihanyi Barátlakások közt 1942-ben. = Balatoni Szemle, 1. évf. 6-7. sz. p. 212-218, 3 kép. Bp. 1942.
-

- 44 -

- 11) Az „Őshévíz” hidrotermális működésének nyomai Keszthely környékén. Dunántúli Tudományos Gyűjtemény, 1. köt. p. 31-34. Pécs, 1947.
- 12) A Keszthelyi-hegység hidrotermális jelenségei = Földrajzi Értesítő, 3. évf. 4. füz. p. 665-672. Bp. 1954.
- 13) Bakony. Útikalauz. Bp. Sport Lap- és Könyvkiadó, 1955. 159 p. 9 tábla.
- 14) Balatonfelvidék. Útikalauz. Bp. Sport Lap- és Könyvk. 1955. 181. p. 10 t. /Zákonyi Ferencsel/
- 15) Csesznek és Zirc. Bp. Veszprémi M. T. Idegenforg. Hiv. 1957. 139 p. /Lipták Gáborral/
- 16) A Kovácsihegy bazalt-csodái = Természetjárás, 4. évf. 2. sz. p. 9. Bp. 1958.
- 17) Ásatásaim a Rezi „Sikaliktyá”-ban 1956-ban és 1961-ben. /Kézirat 4 tábla tusrajzzal, és 2 fényképpel a veszprémi Bakonyi Múzeumban./
- 18) A balatonfüredi barlang fölfedezése /1882/ és első leírása 1883-ból. = Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató, 1959. dec. hó, p. 46-48.

KÖZGYŰLÉSÜNK

1965. március 14-én tartottuk a Társulat közgyűlését, Dr. Bogsch László egyetemi tanár, a Társulat elnöke nyitotta meg a közgyűlést /elnöki megnyitó beszédét lapunk más helyén közöljük/ és az alapszabályok szerint határozatképesnek nyilvánította.

Üdvözölte dr. Hegedüs Gyulát, főhatóságunk képviselőjét, valamint Forgács Gézát a Természetbarát Szövetség alelnökét. Bejelentette, hogy betegsége miatt kimentette magát dr. Szabó Pál Zoltán társelnökünk, majd Papp Ferenc dr. szakosztályi elnök és Balázs Dénes dr. szervező titkár külföldi tanulmányi útjáról írt levelet és jókívánságait ismertette.

Dr. Dénes György tartotta meg ezután főtítkári beszámolóját /lapunk más helyén közöljük/. Az elnök köszönetét fejezte ki, majd ismertette az Érem és Oklevél Bizottság javaslatát, hogy a Társulat az idén Herman Ottó oklevelet adományozzon a Szabó József Geológiai Technikum Barlangkutató Csoportja számára önfeláldozó és sokrétű munkájukért. A közgyűlés a Bizottság javaslatát – melyhez a Vezetőség és Választmány már előzőleg hozzájárult – elfogadta és határozattá emelte. Az Elnök az oklevelet jókívánságainak nyilvánítása mellett átadta a csoport vezetőjének. Érem és más oklevél kiadására az idén nem került sor.

A napirend következő pontjaként Szilvássy Gyula gazdasági titkár ismertette részletes és gondos jelentését, amelyet a Közgyűlés elfogadott /lapunk más helyén részletesen ismertetjük/. Ezt követően a gazdasági titkár javaslatára a Közgyűlés Schönviszky László irodavezető önfeláldozó és fáradságot nem ismerő munkájáért jegyzőkönyvi köszönetet szavazott meg.

Ezután Forgács Géza a MTSz alelnöke emelkedett szólásra. A szövetség nevében köszöntötte a Közgyűlést és biztosította a Társulatot a Szövetség egyre fokozódó támogatásáról. Felkérte a jelenlevőket, hogy a most megjelent „Természetbarát Híradó”-t folyamatosan lássák el barlangos cikkekkel és felajánlotta a Szövetség könyvtárában lévő barlangos szakkönyvek igénybevételét. Az együttműködés példájaként említette a Pálvölgyi-barlang megnyitásával kapcsolatos Társulati javaslatok elfogadását, a tavaly októberben megrendezett térképkiállításon való részvételt, valamint azt, hogy a Szövetség 1965. évi zsebkönyvében dr. Dénes György cikke is megjelent.

Az elnöki köszönet után a Főtitkár ismételt köszönetet mondott a Pálvölgyi-barlang mellett rendelkezésre bocsátott öltözőért és kérte, hasson oda a MTSz elnöksége, hogy a szakosztályok tartsák szem előtt a barlangkutató csoportok anyagi gondjait.

- 45 -

Forgács válaszában megjegyezte, hogy a megyei szervek sem kapják meg az előírt fedezetet, pedig a MTSz a legnagyobb létszámú szövetség.

A beteg dr. Szathmáry Sándor helyett a Főtitkár ismertette a Számvizsgáló Bizottság jelentését, melyet a Közgyűlés köszönetnyilvánítás mellett elfogadott és a gazdasági titkárnak az 1964. évre a felmentést megadta.

Az előterjesztett határozat javaslatot, majd az alapszabály-módosítást – ennek ismertetése után – a Közgyűlés szintén elfogadta.

A közgyűlés második részében a bejelentések és hozzászólások hangzottak el:

Dr. Dénes György főtitkár ismertette a terveket a magyar barlangkutatók 60 éves múltjának, és a felújított villanyvilágítású Pálvölgyi-barlang megnyitására megünneplésére. A megnyitás eltolódik, ezért a meghirdetett fotópályázat határideje is folyó hó 20-ig meghosszabbodik.

A veszprémi Barlangnapot június 3. vasárnapján rendezni meg, kéri minél nagyobb számban vegyenek részt tagjaink.

A IV. Barlangkutató Világkongresszus 1965. szeptember 12. és 18. között lesz Jugoszláviában. Felvilágosítást és jelentkezési lapot a Titkárságon lehet kapni.

Magyar Gábor barlangigazgató panaszt emel az Idegenforgalmi Hivatal ellen, hogy szakszerűtlenül kezeli a barlangot és őt kutató munkájában akadályozza. Több felszólaló hasonló adatokkal támogatja a felszólalást. Dénes főtitkár határozati javaslatot terjeszt elő: a Közgyűlés bízta meg a Vezetőséget, hogy 30 napon belül a Természetvédelmi Hivatallal együtt jusson megállapodásra a barlangok épségét biztosító legfontosabb kérdésekben /látogató csoportok létszáma stb/.

A Közgyűlés a javaslatot elfogadja.

Végül Bogsch elnök indítványára a Közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetet szavaz a Bányai Dolgozók Szakszervezetének a Társulat elmúlt évi támogatásáért.

Ezzel az 1965. évi közgyűlés véget ért.

Pászthory Valter

DR. BOGSCH LÁSZLÓ ELNÖKI MEGNYITÓ BESZÉDE

Mélyen Tisztelt Közgyűlés!

A tudomány rohamos fejlődése egyre világosabbá teszi, hogy egy-egy tudományos feladat megoldása, kidolgozása milyen nagyfokú összedolgozást igényel. Hány tudományszak képviselőjének munkája szükséges ma már csaknem minden kérdésben ahhoz,

hogy a megfelelő feleletet megkaphassuk. A komplexitás fokozott mértékben áll a barlangkutatásra, amelynek széles spektrumát már több alkalommal is hangoztattam Társulatunk különböző fórumain. Rész témák kidolgozása is már rendszerint munkaközösségek feladata lett. Nagyobb témák kidolgozásához kutatóintézetek együttes munkásságára van már szükség. Nagyobb tudománykörök összefogására, és a tudomány művelés további irányvonalának kitűzésére pedig rendszerint már csak nemzetközi szervezet vállalkozhat.

A nemzetközi szervezetek kisebb munkaértekezleteken, konferenciákon, időszakonként ismétlődő kongresszusokon vitatják meg a tudomány szakok fontosabb kérdéseit. A kongresszusok

- 46 -

munkája egyre fontosabbá válik, látogatottságuk mind nagyobb számúvá lesz, aminek megint sajnálatos következményeként kialakul az a helyzet, hogy egy-egy nagyobb kongresszus annyi tagozatra oszlik szét, hogy egységes munkáról, alapos, elmélyedő megbeszélésekről már egyáltalán nem lehet szó.

Néhány évvel ezelőtt a geofizikusok újabb módját találták ki a nemzetközi szintű együttműködésnek: meghirdették a geofizikai évet, amelyet aztán fél esztendővel még meg is toldottak.

Jelentős fordulópontot jelent a nemzetközi együttműködés történetében 1965. január 1. Ekkor indult meg a Nemzetközi Hidrológiai Dekád /IHD = International Hydrological Decade/, ami immár 10 évre tervezett együttműködést irányoz elő a hidrológiában, vagyis abban a tudományágban, amely valóban a legszorosabban kapcsolódik a barlangtanhoz, speleológiához. Az IHD-ben való részvételt közel 60 állam jelentette be már január 1. előtt, s nyilvánvaló, hogy további államok sora fog még jelentkezni a közös munkában való részvételre. A résztvevő államok az UNESCO tagjai, s az egész vízügyi évtized operatív irányításának és pénzügyi kihatásainak összehangolása a résztvevő államok között az UNESCO feladata lesz.

Az iparnak a második világháború után beköszöntött elképesztő föllendülése hihetetlen méretben növelte meg egyrészt a vízfogyasztás mennyiségét, másrészt – igen sajnálatos módon – a folyóvizeknek egyes vidékeken már szinte tragikusnak nevezhető szennyezettségét. Talán nem érdektelen megemlíteni, hogy a szintetikus mosószerek nagy mennyiségű alkalmazása következtében fehérműnk ugyan tiszta lesz, de a sok mosószert tartalmazó szennyvizeknek a folyóba történő bevezetésétől a folyóvizek igen nagy mértékben elpiszkolódnak.

Félő, hogy Földünk sűrűbben lakott és az iparosításban magasabb fokot elért területein rövid néhány évtized múlva a víz a legdrágább „ásványi nyersanyagok” közé fog tartozni. Ennek a baljóslatnak bizonyos előjeleit már mi budapestiek is ismerjük. Néhány évtizeddel ezelőtt elképzelhetetlen lett volna, hogy Bécs városának világhírű, az Alpések forrásaiból bevezetett vize, a Kaiser-Franz-Joseph-Hochquellenwasser a dunai terasz kavicsok vizével keveredve kerüljön a fogyasztóhoz.

De hadd emlékeztessék azokra az újsághírekre is, amelyek a szovjet és egyesült államokbeli kutatók együttes fáradozásáról adtak számot, akik a tengerek sótalanításának problémáján dolgoznak.

Mindezek a tények – sajnos – nagyon is igazolják azt az előbbi állítást, hogy a víz a jövő legértékesebb „ásványi nyersanyagai”-nak egyike. Érthető ezek után, ha az UNESCO-ban fölmerült a gond, miképpen lehetne ezt a fenyegető veszélyt elkerülni, s megszerveztek

ilyen nagyméretű, államközi megmozdulást a kérdés tanulmányozására, amelyenhez fogható végeredményben tudományos kérdésben a világtörténelem folyamán még nem volt.

Az IHD folyamán tervbe vették, hogy a gazdaságilag fejletlenebb országok hidrológusai számára megfelelő gyakorló tanfolyamokat rendeznek, ösztöndíjakat létesítenek, hogy a legjobbak számára biztosíthassák a legmagasabb szintű tudás elsajátításának lehetőségét, kiváló professzorokat vendégelőadások tartására hívatnak meg, a hidrológia különböző ágait részletesen és korszerűen tárgyaló kézi- és tankönyveket íratnak meg, s lehetőleg minél szélesebb köröket kívánnak e munkába besorozni. A nagyszabású munkáját ennek a nemzetközi szervezésnek az is igazolja, hogy anyagi támogatásában az UNESCO mellett részt vesz a Meteorológiai Világszervezet, az Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet, a Világ Egészségügyi Szervezet, a Nemzetközi Atomenergiái Ügynökség és más tudományos világszervezetek is. Nyilván nem lenne ilyen nagyméretű a szervezés, ha a kérdés nem volna annyira égető és fontos.

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat tagjai előtt a víz szerepének fontosságát nem szükséges külön is hangsúlyozni. Kissé eltúlozva, hazai szempontból a vízkérdést úgy fogalmazhatjuk meg, hogy sok a vizünk, ott ahol nincs rá szükség, de kevés ott, ahol kell.

- 47 -

Ebből persze a kérdés megoldási módja is adódik: a feleslegesen jelentkező vízmennyiségnek gazdaságos módon történő szolgálatba állítása ott, ahol a vízigények kielégítése nem megfelelő.

A víz Földünkön állandó körfolyamatban van: az óceánok felületéről elpárologva Földünk légkörébe kerül, s még 90 km magasságban is kimutatható. A légköri nedvesség sűrűsödés következtében csapadék alakjában a Föld felszínére hull, részben közvetlenül az óceáni felületekre, részben elpárolog, részben a felületen lefolyik, s ezen az úton újra a tengerek, illetve óceánok víztömegébe kerül vissza. Közismert, tankönyvekben mindenhol szereplő megállapítások ezek. Egyes részletekben azonban még sok vizsgálatra van szükség, valamint arra is, hogy az általánosan megadott és általánossá tett számadatok helyét részletvizsgálatok alapján kiszámított konkrét számadatokkal helyettesítsük be. De talán nem érdektelen itt elmondani azt az általánosítót, de mindenesetre érdekes számadatot, hogy az az energiamennyiség, amely a víz körforgásához évenként kell, hőmennyiségre átszámítva 3×10^{10} a huszonkettediken kalóriát tesz ki. S az sem érdektelen adat, – ha tőlünk szerencsére még annyira távol fekvő és általános is –, hogy egy-egy hurrikán 5-10 milliárd tonna vizet szállít magával.

Ilyen méretek mellett természetes, hogy hosszú ideig tartó nagyon pontos, aprólékos és mindenképp előtti egységes szempontok szerint elvégzett megfigyelésekből eredő adatokra van szükség. Mindaddig, amíg ezek a statisztikus eredetű és mennyiségű adatok nem állnak megfelelő pontossággal rendelkezésünkre, természetesen sem „esőcsinálás”-ról, sem pedig „az időjárás átalakítása”-ról nem lehet szó. Az IHD-nek nem is az a feladata, hogy ezeknek a távol eső problémáknak a megoldását hozza meg, hanem a sokkal közelebbi célok megvalósítása, így pl. annak a ténynek az előzetes kiszámítása, hogy Földünk valamely pontján mikor és milyen mennyiségű csapadékra kell vagy lehet számítani.

Mindebből az tűnik ki világosan, hogy a Nemzetközi Hidrológiai Évtized munkássága, sok-sok állam szövetkezése az elvégzendő feladatok megoldására: valóban elsőrendű fontos ténykérdés.

A karsztvidékek és a barlangok kialakulásában a víz ugyancsak fontos szerepet játszik. De a karszt- és barlangkutatók – ha szabad úgy mondanom – egyik legfontosabb vizsgálati

objektuma szintén a víz. Ezért kell megtalálnunk a módját annak, hogy az emberiség jövőjéért folytatott vízügyi harcban mi is megfelelő módon vehessük ki a részünket.

A nemzetközi együttműködésnek speleológiai vonalon van ebben az évben egy másik fontos megnyilatkozása is: a IV. Nemzetközi Speleológiai Kongresszus, amelyet ősszel Ljubljanában rendeznek meg. Egész sereg olyan kérdéssel fog foglalkozni ez a nemzetközi szervezet is, amelyekhez a magyar barlangkutatók sok értékes adattal és gondolattal tudnának hozzájárulni. Meg is van a szándék számos tagtársunknál arra, hogy ezen a barlangkutatók annyira illusztris munkamegmozdulásán részt vegyen. Egyéni szándékok és jószándékú törekvések ezek, amelyeket Társulatunk igyekszik megfelelően patronálni. E feladat elvégzése azonban sokszor megkívánná, hogy irányítása jól átgondolt ügymenettel működő, pontos és határozott célkitűzésekkel bíró, céltudatosan és következetesen dolgozó állami szerv kezében legyen.

Ezért emelek itt ma, Társulatunk plénuma előtt újra és sokadszor szót Barlangtani Intézet felállítására ügyében. Ezért ismételem meg itt ma, mind Pártvezetőségünk, mind a kormányzati szervek irányába ez irányú kérésünket, mert az idő egyre jobban sürget és mind követelődzőbben állítja elénk ilyen intézet létrehozásának szükségességét.

Olyan országban, ahol az idegenforgalomba a főváros területén páratlan érdekességű barlangok sorát, vagy ahol egy aggteleki-jósvafői barlangvidéket lehetne komoly devizajövedelem mellett bekapcsolni; olyan országban, ahol máris eredményesen folyó barlangbiológiai tudományos munka folyik; olyan országban amelynek bányászata a karsztvíz ezernyi kérdésével harcol naponta újra jelentkező nehézségekben; olyan országban, ahol a barlangok már eddig is az archeológiai és paleontológiai anyagnak nemzetközileg elismert, mennyiségben és minőségben igen jelentős tömegét szolgáltatták; olyan országban, ahol a turisztikának egyik központi tárgya a barlangjárás; olyan országban, ahol az elméleti speleológiának sok évtize-

des elismert, nagy eredményeket felmutatni tudó múltja és ennek folytatásában jelene is van: e sokféle ágazó, sokrétű munkát jelentő tevékenység irányításában szükség van Barlangkutató Intézetre, amelyben ezzel az annyira komplex tudományszakkal nemcsak a sokrétűség követelményeinek megfelelően, hanem a tárgy és eszme iránti igazi lelkesedéssel és szeretettel is dolgoznak és irányítanak.

A magyar barlangkutató 6 évtizedes múltra tekinthet vissza. Ez a hosszú idő sok tudományos dicsőséget, számos gyakorlatilag felhasznált eredményt és nem utolsósorban – jelentős népgazdasági jövedelmet is jelentett.

Ezekkel a pozitívumokkal állanak szemben azok a sajnálatos negatívumok, amelyek e hat évtized folyamán szinte csodálatos – de legalább annyira érthetetlen – következetességgel ismétlődnek meg, legtöbbször a bürokratikus meg nem értés alakjában.

Társulatunk az elmúlt 5-6 év munkájával máris kinevelt olyan jó szakemberekből álló és a barlangkutató szívvél-lélekkel végző gárdát, amelynek legkiválóbbjai az idősebbek közül kiválasztott néhány vezetővel együtt szakszerűen és szeretettel tudnák a magyar barlangkutató ügyét a nemzetközi szempontok megfelelő figyelembevételével is a Barlangtani Intézet keretében előbbre vinni, s a magyar speleológia ügyének itthon és külföldön megfelelő tekintélyt és súlyt biztosítani.

Elnézést kérek Közgyűlésünkön megjelent igen tisztelt Tagtársaimtól azért, hogy ez évi Közgyűlésünkön is a Barlangkutató Intézet felállításának szükségességét hangsúlyozom, de úgy érzem, hogy e kérdés fontossága nemcsak megengedi, hanem egyenesen szükségessé

teszi, hogy a nagy nyilvánosság előtt újra meg újra föl vessük, a vezető szerveink megértő támogatását a gondolat megvalósítására ismételten kérjük.

Ismétlem a magyar barlangkutatóknak ezt az óhaját örökségképpen is. Hiszen a hazai speleológia egyik legkitűnőbb képviselője, Kadic Ottokár, akinek nevét mindig tisztelettel és hálás szeretettel sorolom föl, egykori tanáraink között, két évtizedes eredménytelen harcot folytatott már a Barlangkutató Intézet felállítása érdekében. Úgy érzem, e harc folytatása annál is inkább kötelességünk, mert ma sokkal megértőbb körülmények között adhatunk hangot ennek az óhajnak.

Abban a reményben, hogy ezt a harcunkat belátható időn belül siker koronázza, melegen üdvözlöm Közgyűlésünk igen tisztelt résztvevőit, s a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat 1965. évi rendes Közgyűlését ezennel megnyitom.

RÉSZLET DR. DÉNES GYÖRGY FŐTITKÁRI BESZÁMOLÓJÁBÓL BARLANGKUTATÓ CSOPORTJAINK 1964. ÉVI MUNKÁJÁRÓL

A Bp. Vámőr SE Természetjáró Szakosztály barlangkutató csoportja Budapesten – az előző évek eredményssorozatát folytatva – a Ferenchegy-barlang hosszát növelte 1964-ben 450 m-nyi új szakasszal, a Bükkben a Hársas-barlangban kezdtek új feltárást és a Bódva menti Esztramos-hegy páratlan értékű, különleges képződményekben rendkívül gazdag barlangjainak átkutatásával végeztek jelentős munkát.

A Budapesti Egyetemi Atlétikai Club /BEAC/ Tj. Szo. barlangkutató csoportja az Észak-borsodi karszton szervezett a nyáron kutatótábor, melynek keretében többek között geofizikai kutatási módszerek kikísérletezésén dolgoztak.

A Bp. Vörös Meteor SK. Tj. Szo. barlangkutató csoportja Budapesten a Mátyáshegyi-barlangban tárt fel újabb járatokat és megkezdte térképezését; az észak-borsodi Alsóhegyen

- 49 -

négy kutatótábor keretében folytatták a Vecsem-forrás, a Csörgő-forrás és a Bába-forrás barlangrendszerének feltárást, valamint az alsóhegyi zsombolyok felderítését és feldolgozását. Csehszlovákiában a felsőhegyi Ördöglyuk-zsombolyt 150 m mélységig tárták fel. A tavaszi hóolvadás alkalmával nagyszabású komplex vízfestéssel egy sor vízrajzi összefüggést sikerült eredményesen kimutatni az Alsóhegyen, megkezdték továbbá a Meteor-barlang faunájának tervszerű begyűjtését és feldolgozását.

Az Élelmiszerkereskedelmi Iskola természetjáró barlangkutatói az imolai Ördöglyuk-víznyelő barlangrendszerének feltárástán dolgoztak.

Az FTC Tj. Szo. barlangkutató csoportja tudományos vizsgálatokat és adatgyűjtést végzett a keveredési korrózió tárgykörében, tanulmányozta a vegetáció szerepét a karsztos korrózióban, a karsztokorrózió mértékét az Észak-borsodi karszton, valamint a karsztos lepusztulás intenzitását különböző klímaviszonyok között. Folytatták a Teresztenyei-barlangrendszer feltárást. Számos külföldi tanulmányútjuk közül kiemelkedik erdélyi expedíciójuk és a csoport két tagjának több hónapos délkeletázsiai karszt- és barlangkutató expedíciójuk.

A Fővárosi Tanács /VTSK/ Tj. Szo. barlangkutató csoportja a hárshegyi Báthory-barlangban múzeumi szakemberek irányítása mellett értékes őskori, középső- és újkori régészeti anyagot tárt fel. Megállapították, hogy a barlang vasércfelületén alakult ki és benne a középkorban és a XVIII. században bányászat is folyt. A csoport kutatói a

selmebányai és bécsi levéltárakban felkutatták az itt folyt régi bányászkodásra vonatkozó iratokat is.

A MAFC Tj. Szo. barlangkutató csoportja a bükki Diós-pataki víznyelők feltárásán dolgozott.

Az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Ásvány- és Földtani Tanszékének a MEDOSZ Tj. Szo.-ának keretében működő barlangkutató csoportja egy sor tudományos vizsgálatot végzett a Tanszék jósvafői kutatóállomásán a barlangi vízbeszivárgás, a cseppkőszíneződés, a barlangi mikroklíma és a görbecseppkő képződés tanulmányozására. Továbbfejlesztették automatikusan regisztráló elektromos mérőműszerrendszerüket. Feltáró kutatást folytattak a jósvafői Vass Imre- és a szintetri Kopolya-barlangban. Eredményeiket számos szakcikkben és előadásban publikálták.

A Móricz Zsigmond Gimnázium Földrajzi Szakkörének barlangkutatói a főváros környékén végeztek kutatómunkát és számos tanulmányi túrát tettek az ország karsztvidékein.

Az Óbudai Szeszgyár Kinizsi SK Tj. Szo. barlangkutató csoportja a Szemlőhegyi-barlangban végzett kutatásokat és öltözőépületének kialakításán dolgozott.

A Petőfi Gimnázium természetjáró barlangkutatói a sziklamászásra specializálták magukat, részt vettek a Mátyáshegyi-barlang kutatásában, az alsóhegyi zombolyok felderítésében, valamint a Meteor-barlangi biológiai gyűjtőmunkában.

A Bp. Orvostudományi Egyetem SC. /OSC/ Tj. Szo. barlangkutató csoportja Budapesten a Mátyáshegyi-barlangban folytatott kutatásokat, a Bükkben a Diós-pataki víznyelők bontásán dolgozott, a szlovákiai Felsőhegyen szervezett kutatótáborában pedig feltárta az Ördöglyuk-zomboly egy kb. 125 m mélységig nyúló, eddig ismeretlen aknáját.

Az MTS XIII. kerületi Tj. Szo. barlangkutató csoportja a budakalászi Ezüsthely és környékének üregeit kutatta. Tanulmányozta a terület közettani és tektonikai viszonyait, több üreg tovább-feltárását megkezdték és gondos térképeket készítettek eddigi eredményeiről.

A „Szabó József” Geológiai Technikum természetjáró barlangkutatói szívós évközi munka után kutatótáboruk keretében újból feltárták a kevélynyergi Természetbarát-zombolyának omlások folytán rég elzáródott első járatait. Értékes munkát végeztek a Barlangtani Múzeum ügyeleti szolgálatának rendszeres ellátásával.

A Vasútépítő Törekvés SK Tj. Szo. barlangkutató csoportja a gercsei Lengyel-barlang feltárásán dolgozott, folytatva az előző évek eredményes munkáját.

Várostervező Tj. Szo. barlangkutató csoportja tevékenységét a Budai-hegyekből az Észak-borsodi karsztba tette át és ott a Ménes-pataktól délre, a Fedor-forrásnál és a Macska-lyuk-víznyelőnél létesített nyári tábora keretében új munkahelyet.

A Toldy Ferenc Gimnázium Tj. Szo. barlangkutató csoportja első működési évét az elméleti és gyakorlati felkészülésre fordította. Bekapcsolódott a Mátyáshegyi-barlangban folyó feltáró kutatásokba.

Az év során szerveződött meg a Honvéd SE Tj. Szo. barlangkutató csoportja, mely Klastrompuszta közelében kezdett feltáró kutatást.

A könnyűbúvár barlangkutatók a tapolcai Tavas-barlang vízalatti járatainak feltárásán dolgoztak.

A vidéki csoportjaink közül a Baranya megyei Idegenforgalmi Hivatal barlangkutató csoportja az Abaligeti-barlang jobboldali oldalágában végzett eredményes feltáró munkát, így a barlang teljes hossza jelenleg 1300 m. Kemény munkával folytatták az Orfűi-barlangrendszerhez tartozó Száraskúti-víznyelő bontási munkáit is.

A Bakonyban közös táborot létesítettek a nyáron a veszprémi Lombik SK Tj. Szo. barlangosai és a Pannonhalmi Bencés Gimnázium Tj. Szo. „Rómer Flóris” barlangkutató csoportja. Feltáró kutatást végeztek az úrkúti Macskalyuk-víznyelőben és megkezdték a közeli Öregköves-víznyelő bontását. A pannonthalmiak évközben a Cseresi-zsomboly, valamint a Dudari- és Kuti Márton-víznyelők bontásán dolgoztak. A csoportban jól működő dokumentációs-, sajtó- és szpeleokémiai munkaközösség alakult ki.

A Bakonyban végzett kutatómunkát a Székesfehérvári Könnyűfémű Tj. Szo. „Alba Regia” barlangkutató csoportja is. Elkészítették a Tési-fennsík karszt- és barlang-kataszterét: 51 víznyelőt és töbröt mértek és térképeztek fel, leírtak 5 forrást, átkutattak és feltérképeztek 4 kisebb barlangot ennek során. A barlangkutató csoporton belül jól dolgozó műszaki, kartográfus, ásvány-kőzettani, hidrológus és néprajzos részleg működik.

A balatonfüredi „Lóczy Lajos” barlangkutató csoport a Balatonfelvidék karsztjelenségeinek, kisebb-nagyobb üregeinek felderítésével és dokumentációjával értékes munkát végzett.

A dorogi bányászok „Kadic Ottokár” barlangkutató csoportjának kutatói a Nagy-Strázsa-hegyben általuk feltárt Strázsa-barlang kutatását folytatták, előkészítették a Kis-Strázsa-barlang mesterséges bejáratának kihajtását, kezelték a Sátorkőpusztai-barlangot, nyári klastromligeti táboruk keretében pedig folytatták a Pilisnyergi-víznyelő feltárási munkáit.

Az egri „Dobó István” Gimnázium, illetve a Bükki Vörös Meteor SK Tj. Szo. barlangkutató csoportja a bükki Vöröskő-völgy vízrendszerét kutatta, nyári tábora keretében pedig a Nemzeti Múzeum szakembereinek irányításával a Tarkői-kőfülke világviszonylatban páratlan őslénytani anyagának feltárásán dolgozott.

Az Egri Tanárképző Főiskola barlangkutatói a Bükkben, a Nagymezőn és a Peskő oldalában bontottak meg egy-egy víznyelőt, mindkettő járatrendszerébe sikerült behatolniuk. Vízrajzi megfigyelésekre specializálták magukat, különösen az intermittáló források működését tanulmányozták.

A Miskolci Bányász SK Tj. Szo. barlangkutatói a Bükk Kisfennsíkján két új barlangot tártak fel: a Vénusz- és az Őztebri-barlangot. A kurtabérci Bányász-barlang feltárásán –13 m mélységben dolgoznak.

A Diósgyőri Vasas TK Tj. Szo. barlangkutató csoportja több éves munka eredményeképp 130 m mélységben behatolt a diósgyőri Vártetői-barlang víztárolórendszerébe. Az István-lápai-víznyelő feltárása során 1964. év végéig 220 m mélységet értek el. Így ez a munkahelyük jelenleg Magyarország legmélyebb barlangja.

- 51 -

SZILVÁSSY GYULA GAZDASÁGI TITKÁRI BESZÁMOLÓJA
(KIVONATOS ISMERTETÉS)

1964. ÉVI ZÁRSZÁMADÁSUNK FŐBB ADATAI:

Bevételek:

Társulati tagdíj 19 369 Ft

Jogi tagdíj 4 800 Ft

Bányászati Kutató Intézettől 10 000 Ft

Kiadványok, jelvények, stb. eladásából 12 563,82 Ft

Egyéb bevételek 3 378,44 Ft

Átfutó bevétel 779 Ft

1963. évi maradvány 19 378,44 Ft

Összesen: 70 281,06 Ft

Kiadások:

Expedíciók, kutatások támogatása 14 485 Ft

Bérek, munkadíjak 14 986 Ft

Jutalmak, díjak, stb. 2 120,10 Ft

Működési kiadások, beszerzések 3 931,62 Ft

Posta, közlekedés, SZTK 3 608,80 Ft

Átfutó kiadások 13 969,15 Ft

Összesen: 53 100,67 Ft

Bevételek összesen: 70 281,06 Ft

Kiadások összesen: 53 100,67 Ft

Egyenleg: 17 180,39 Ft

Könyvtári állományunk 1963. év végén 605 db

Gyarapodás 1964-ben

Vétel 36 db

Ajándék 135 db

Csere 153 db

Saját kiadvány 36 db

Összesen 360 db

Könyvtári állományunk 1964. év végén: 965 db.

Állóeszköz leltárunk értéke: 120 843,54 Ft

Fogyóeszköz leltárunk értéke: 27 876 Ft

1965. évi költségvetésünk főbb adatai:

Bevételek:

Társulati tagdíj 19 700 Ft

Szervek tagdíja 6 000 Ft

Bányászati Kutató Intézettől 15 000 Ft

Kiadványok, jelvények stb. eladásából 7 562,90 Ft

1964. évi maradvány 17 180,39 Ft

Összesen: 65 443,29 Ft

Kiadások:

Munkabérek 9 600 Ft

Alkalmi munkabérek 1 930 Ft

Tájékoztató költségei 7 550 Ft

Jutalmak, rendezvények 3 700 Ft

Működési kiadások, beszerzések 2 000 Ft

Posta, közlekedés, SzTK 3 684 Ft

Expedíciók, kutatások támogatása 11 000 Ft

Átfutó kiadások 13 529 Ft

Összesen: 52 993 Ft

Bevétel összesen: 65 443,29 Ft

Kiadás összesen: 52 993,52 Ft

Tartalékalap: 12 449,67 Ft

A Bp. Vörös Meteor Természetbarát Szakosztály zombolykutatói kilencedik esztendeje kutatják az Alsóhegy zombolyait. Ez év áprilisában került sor első ízben – a Kósa Attila által vezetett expedíció keretében – a zombolyok biológiai kutatására. Ezúttal három különböző típusú zomboly faunáját gyűjtöttük be, az anyag feldolgozásának eredményeiről az alábbiakban számolhatunk be.

Kifli-zomboly.

A zomboly az Észak-borsodi-karszthoz tartozó Alsóhegy fennsíkján van.

Bejárataának tengerszint feletti magassága – Scholtz Pál Kornél szerint – 520 méter.

Megközelítése: a Szabó pallagi vadászháztól a kelet felé vezető kocsiúton először az 56-os, majd a 61-es számú erdészeti karóhoz kell eljutnunk, itt van egyébként az 554 m-es magassági pont is. Innen kb. 40 métert haladva délkeleti irányban érjük el a zomboly nagy bejáratát, egy sűrű erdővel borított karos töbör oldalában.

Leírása: a zomboly nagy beszakadással nyílik a felszínre. Ennek alján van az a kb. 50 cm átmérőjű nyílás, amelyen átbújva a zomboly 60-120 cm szélességű hasadéküregébe jutunk. A hasadék megnyúlt és kiflialakban görbült. Tetején a beékelődött kövek álfeneket képeznek. A bejárati nyíláson átbújva erre a kissé lejtős álfenékre jutunk. Ezt az álfeneket törmelékkő, majd ezt beborító talaj képezi. A bejáratától eltávolodva jobboldalt vízszivárgást észlelünk. A mennyezetről gyökerek lógnak be. Ha végigmentünk az álfenéken, majd annak végén leereszkedtünk a kb. 2 m-rel alacsonyabb törmelék-párkányra visszafordulva az álfenék alá jutunk. Innen közvetlenül leereszkedhetünk a zomboly aljára. A hasadék lefelé haladva 2-2,5 m szélességig tágul. Lejjebb ereszkedve egyre inkább fokozódik a csepegés. A falak korrodáltak. Leereszkedve egy törmelékkúp tetejére érünk. Számos behullott fa, avar és állatsontváz található itt. Ha az ismét összeszűkülő kiflialakú hasadékban visszafelé haladunk, akkor éppen a bejárati nyílás alá kerülünk. Itt az aljzatot agyagos föld, behullott gyökerek és más növényi részek képezik. A csepegés itt a legintenzívebb. A talajon a víz kis árkokat mosott ki, amelyek a falakhoz vezetnek, ahol a víz a maga mosta kis üregekben tűnik el. Miután leereszkedtünk, utunkat előre folytatva, jobb kéz felé kis terembe jutunk. Ide a törmelék már nem nyomult be. A kitöltést laza erdei talaj alkotja, a földben sok a csont. Ebből a teremről kis átbújással jutunk tovább egy újabb hosszú terembe, amelynek vége annyira elkeskenyedik, hogy nem lehet behatolni. A falakat cseppkőkéreg borítja. A jobboldali fal aljában vízzel telt tatarátát találunk. A terem fenekét agyag képezi, amelyet csak helyenként borít cseppkőkéreg. Mint később az ásásnál kiderült, két cseppkőkéreg helyezkedik el egymás fölött. Közéjük agyag települt. A kéreg alatt fossilis csontokat találtam.

A zombolyban az álfenék után teljes sötétség uralkodik. Hőmérséklete közel megegyező a barlangok hőmérsékletével. Tekintettel arra, hogy intenzív a csepegés és hogy állóvizet is találunk, a levegő páratartalma feltehetőleg megegyezik a barlangok levegőjének páratartalmával. – Egyszóval elmondhatjuk, hogy a Kifli-zomboly biotópja megegyezik az olyan barlangok biotópjával, amelyek a külvilággal csak kis nyíláson keresztül érintkeznek, de sok szerves anyagot tartalmaznak.

A zombolyban igen sok csontot találtunk, amelyek a laza talajban, illetve a talaj felszínén az omlásoktól védett helyeken jól megmaradtak.

Bár ezek a csontok majdnem minden esetben a felszínen élő egyedek csontjai, mégis érdekesek. Kitűnő összehasonlító anyagot szolgáltatnak a felszíni fauna elterjedésének

megállapítására. Számos olyan teljesen ép csontváz is előkerült, amely kitűnő bemutató, illetve szemléltető anyag.

- 53 -

A zombolyból a következő emlősök csontjai kerültek elő:

Vulpes vulpes /Róka/

Barbastella barbastellus Schreb. /Pisze denevér/

Rhinolophus hipposideros Bechst. /Kis patkósorrú denevér/

Myotis bechsteini Leisl. /Nagyfülű denevér/

Felis silvestris L. juv. /Vadmacska/

Meles meles L. /Borz/

Felis domestica. /Házi macska/

Glis glis L. /Nagy pele/

Capreolus capreolus L. juv. /Őz/

Lepus sp. /Nyúl/

Sciurus vulgaris. /Mókus/

Apodemus flavicollis. /Sárga nyakú erdei egér/

Madár.

Homo sapiens L.

Fossilis csontok:

Denevér.

Ursus arctos.

Ursus spelaeus.

A Kifli-zomboly faunája:

Annelida Chaetopoda: Enchytreidae

Arthropoda Insecta: Collembola Det. Loksa

Hypogastrura cavicola Börn. Ezideig csak barlangból ismeretes.

Onychiurus burmeisteri /Lubb./ Felszínről és barlangokból egyaránt ismeretes.

Onychiurus sp. Valószínűleg új faj.

Mesachorutes ojcoviensis Stach. Lengyel barlangból és hazai odvakból ismeretes.

Pseudosinella alba /Pack./ Felszíni, de barlangokban is él.

Arachnoidea:

Araneidea:

Leptiphantes pallidus

Porrhomma sp. juv.

Meta menardi Latreille.

Acaridea:

Det. Mahunka /Kunst./

Oribella cavatica – faunára új faj. Csehszlovákiai barlangból írták le, Mongóliában is megtalálták.

Oppia ornata /Oudemans./ Csehszlovákiából írták le, előfordulása 2300 m fölött, tóparton.

Macrocheles sp. Denevérguanóban él.

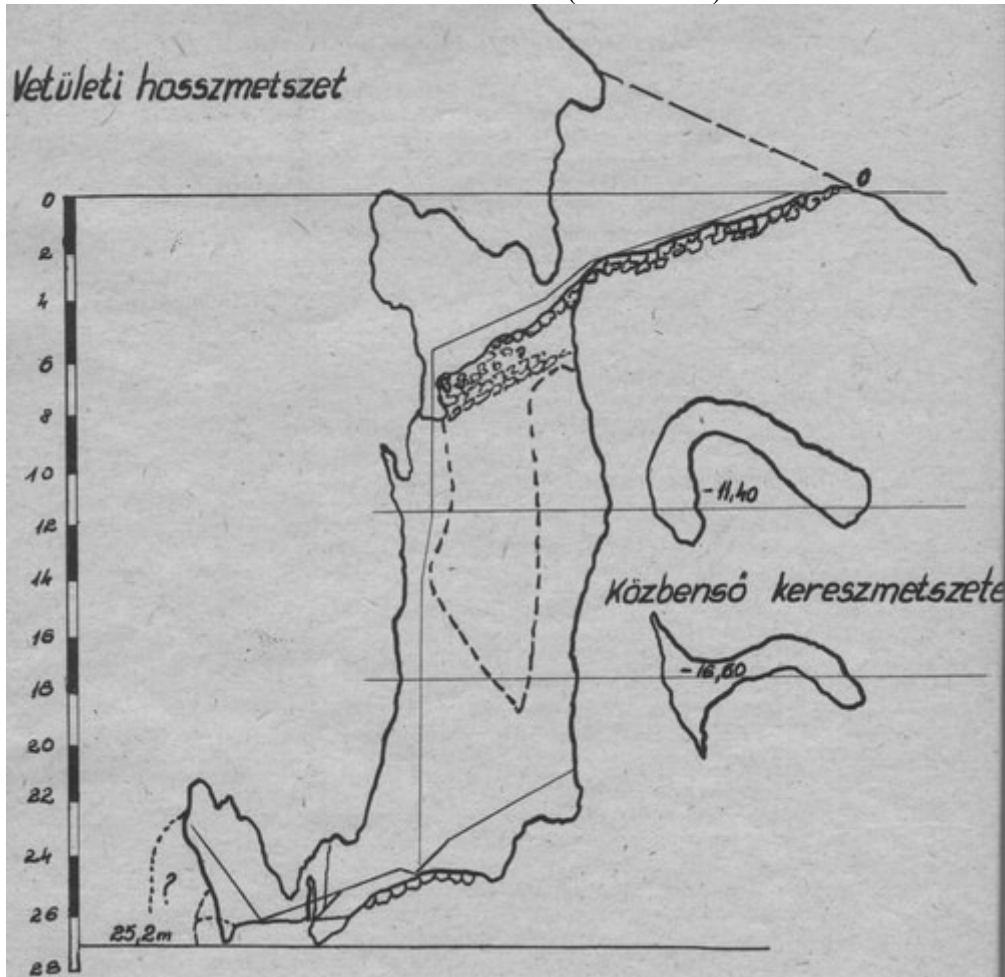
Vertebrata

Mammalia:

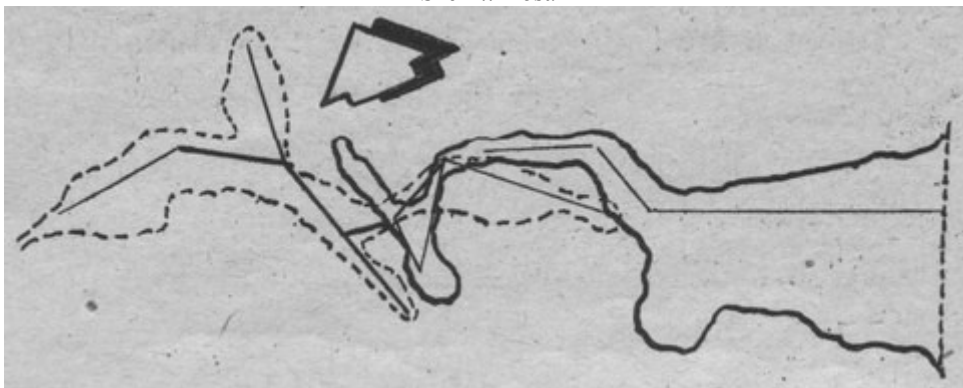
Chiroptera

Myotis bechsteini Leisl. Nagyfülű denevér.

KIFLI-ZSOMBOLY (M = 1:200)

Alsó és felső szint alaprajz
Felmérték: Bajomi D., Kósa A., Székely K.
Szerk.: Kósa

Őz-zsomboly.

A Vecsembükk 555-ös pontjától a zsomboly – Rónai szerint – 4600 vonásra és 1800 m-re, a Szabó-pallagi vadászháztól 2500 vonásra és 910 m-re nyílik, egy erősen karros töbör északi oldalában. A töbört sűrű, fiatal erdő borítja.

Megközelítése: Szabó-pallagról a kelet felé vezető kocsúton kb. 1 km-t haladva érjük el a 61-es erdészeti jelzőoszlopot. Itt északra fordulunk és 350 m-t haladva a 60-as erdészeti karóhoz érünk; ezen ponttól 15 métert haladunk nyugatnak, a töbör közepe felé. Itt érjük el a zsombolyt.

Leírása: a zsomboly függőleges aknája közvetlenül a felszínre nyílik, az erősen korrodált falakat közel az aljáig vastagon borítja a moha. Közvetlenül ereszkedünk le a széles akna mélyén lévő törmelékúp tetejére. Itt a széles hasadékból előre haladva, elérve a törmelékúp végét, ahol azt vastagon borítja a nedves erdei talaj, a sok behullott fa és avar. Az egyébként is vastag cseppkőbevonatú falakat gazdag színű cseppköveket tartalmazó kisebb üregek és kürtők tagolják. A hasadékot alul nagy kövek zárják el. Ezeket is vastagon borítja cseppkőkéreg és ezért csak nehezen ismerhetők fel.

Itt mászunk fel és kb. 4 m magasságban haladhatunk tovább a kissé elkeskenyedő hasadékból. Ferdén felfelé jutunk el a hasadék végéhez. A mennyezet itt ismét magasan van; a nagy aknával párhuzamos kürtőbe érkezünk, amely azonban még nem nyílt fel. A falakat cseppkőkéreg, illetve borsókővek borítják. Az aljzaton kevés a föld, az is száraz, összetapadt. Házi juh csontokat találtunk itt. Nem tudni, hogyan kerültek ide, hiszen ebbe a hátsó „terembe” csak nehezen traverzálva lehet feljutni. Nem valószínű, hogy a beesett állatok itt jöttek volna fel.

Tekintettel arra, hogy a zsomboly közvetlenül nyílik a felszínre, az elülső teremben nincs sötétség. Hőmérséklete a felszíni hőmérséklet szerint változik. Nincs csepegés, ezért a zsomboly levegője elég száraz.

A zsombolyból a következő állatok csontjai kerültek ki:

Capreolus capreolus L. /Őz/

Cervus elaphus L. juv. /Szarvas/

Ovis aries L. /Házi juh/

Az Őz-zsomboly faunája:

 Anneliada

 Chaetopoda:

Enchytreidae

Dendrobena sp. juv.

 Arthropoda

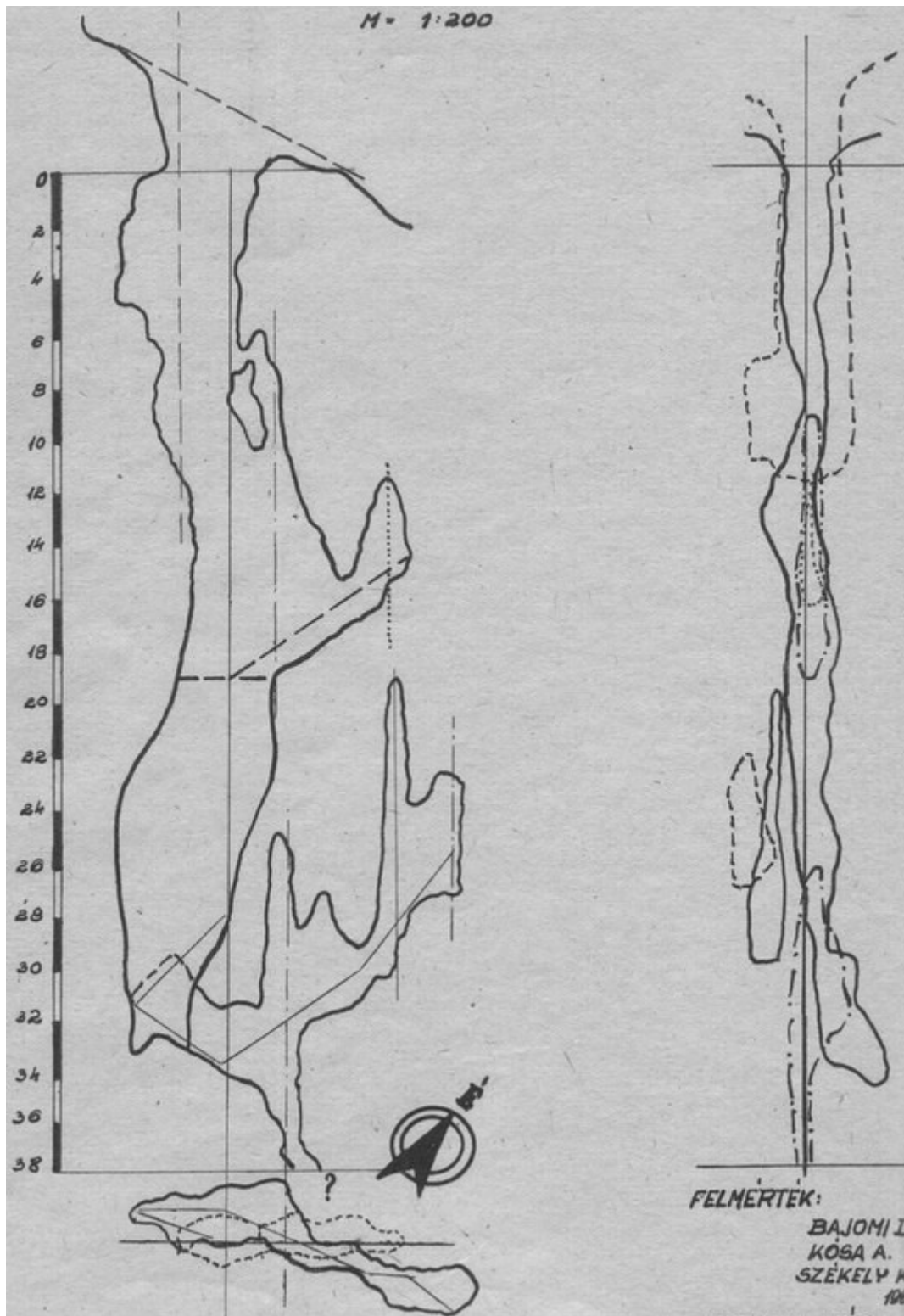
 Insecta:

Collembola Det. Loksa.

Hypogastrura cavicola /Börn/ Igen sok példány. Ezidáig csak barlangokból ismeretes.

Onychiurus burmeisteri /Lubb./ Sok példány. Felszínről és barlangokból egyaránt ismeretes, gyakori.

Onychiurus sp. Több példány. Valószínűleg új faj.

Mesachorutes ojcoviensis Stach. Egy példány. Lengyel barlangokból és hazai odvakból ismeretes.

Neanura incolorata Stach. Egy példány. Eddig a keleti Kárpátokból ismert, nem barlangi.

Folsomia olivacea Tullb. Három példány. Felszíni.

Lepidocyrtus lanuginosus /Gmel./ Egy példány. Felszíni. Gyakori.
Lepidocyrtus cyaneus Tullb. Egy példány. Felszínen közönséges.
Oncopodura crassicornis Schoeb. Két példány. Felszíni, de barlangból is ismeretes.
Tomocerus flavescens /Tullb./ Felszíni.
Isotoma olivacea Tullb. Három példány. Felszíni.
Diptera: Sciarida sp.
Coleoptera: Anthrenus lárva, Elaterida lárva
Arachnoidea:
Acaridea:
Det. Mahunka /Kunst./
Oribella cavatica és lárva Faunára nézve új faj. Csehszlovákiai barlangból írták le, még csak Mongóliában találták meg.
Oppia ornata /Oudemans/ Csehszlovákiából írták le. Előfordulása tóparton, 2300 m fölött.
Macrocheles sp. Denevér guanóban él.
Parasitus sp. Denevéreken élősködik.
Uropodina
Vertebrata
Mammalia:
Myotis oxygnathus Montic.
Rhinolophus hipposideros Bechst.

Hideglyuk- /V6/ zsomboly.

A 43/2-es országhatárkötől délkeletre kb. 150 m távolságban egy karros, bozotos töbör oldalában van. Hosszúkas bejárattal nyílik a felszínre. A töbör közepe felől a felnyílt hasadékba közvetlenül bejuthatunk. A bejárat nyílás alatt kötörmelék, beljebb mindenütt vörösagyag alkotja az aljzatot.

A mennyezet annyira közel van a felszínhez, hogy mindenütt gyökerek lógnak be. Néhány helyen a mennyezetet cseppkőkéreg borítja. Ezek a helyeken a gyökerek a vékony kérget átfúrva a levegőben lógnak.

- 58 -

A télen behulló hó, a felnyílás alatt felgyülemlik és összetömörül. Lassan olvad el, így a zsomboly hőmérsékletét elolvadásig erősen lehűti.

Néhány helyen a csepegő víz kis cseppköveket hozott létre.

A Hideglyuk-zsomboly faunája:

Annelida
Chaetopoda:
Enchytreidae
Dendrobena sp. juv.
Arthropoda:
Insecta:
Chilopoda Lithobius sp. juv.
Collembola Onychiurus sp. Valószínűleg új faj.
Folsomia multisetosa Stach. Felszíni faj.
Orchesella bifasciata Nic. Felszíni. Idegen elem a barlangban.
Istoma olivacea Tullb. Felszíni.
Diptera, Nematocera

Arachnoidea:
Acaridea
Parasitus sp. Denevéren élősködő atka.
Belba sp. lárva.
Vertebrata
Mammalia:
Chiroptera
Rhinolophus hipposideros Becht.

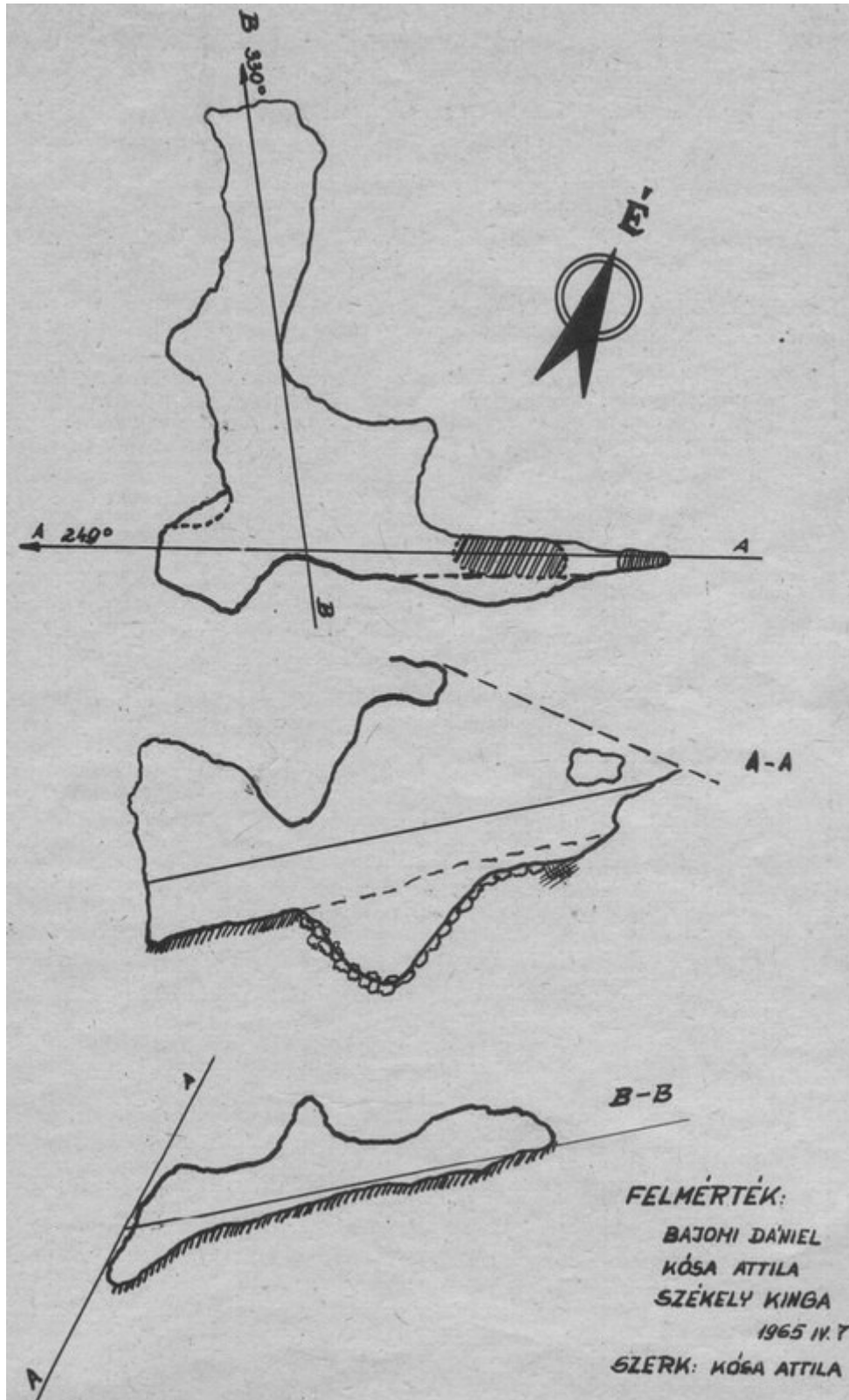
Következtetés.

Első ízben fordul elő, hogy biológiai szempontból vizsgáltunk zsombolyokat. Már ez az első vizsgálat is érdekes eredményeket szolgáltatott. Bár csak egy alkalommal végeztem gyűjtést, mégis úgy érzem, hogy a kapott anyagból jelentős következtetéseket lehet levonni.

Mindegyik zsombolyban talajcsapdát helyeztem el. Valószínű, hogy ezek felszedésekor ennél sokkal gazdagabb faunához fogunk jutni.

Mindhárom vizsgált zsomboly egymástól különbözik:

- A Kifli-zsomboly a külvilágtól jól elkülönülve, aktív csepegéssel olyan életteret biztosít az állatoknak, mint egy patakos barlang,
- Az Őz-zsomboly szorosabb kapcsolatban áll a felszínnel.

A közvetlen és nagy akna érdekes amfoterm biotópot hoz létre. Nincs teljes sötétség, de a hőmérséklet sem állandó. Állatvilága ennek megfelelően barlangi és felszíni egyaránt.

– A Hideglyuk-zsomboly élettere kicsi. Kevés szerves maradékot tartalmaz és a vörösgyag kitöltése sem kedvez az állatoknak. Ezért faunája elég szegény.

Az állatok előfordulásának megállapításánál rendkívül óvatosan kell eljárunk. Nem mondhatjuk egy állatról, hogy barlangi, még akkor sem, ha ott találjuk. A zsombolyokba nagyon sok állat passzív úton /szél által, vízzel, vagy egyszerűen beeséssel/ kerül be. Ezt mindig figyelembe kell venni.

A zsombolyokban olyan állatokat fogunk találni, amelyek stenothermek /állandó hőmérsékletet kedvelők/ és nedvesség kedvelők, illetve sötétség lakók.

Ha összehasonlítjuk a Kifli-zsomboly Collembola faunáját az Őz-zsombolyéval, a talált egyedek előfordulási helye mutatni fogja a zsombolyok a külvilággal való viszonyát. Míg a Kifli-zsombolyban csak olyan fajok élnek, amelyek barlangban, illetve barlangban és felszínen is előfordulnak, addig az Őz-zsombolyban hat olyan faj volt, amely csak felszínen fordul elő.

Igen érdekes az *Onychiurus* sp. Valószínűleg új faj. Leírásához azonban hosszabb tanulmányozás szükséges.

Jelentős a *Hypogastura cavicola* /Börn./, amely barlangban fordul elő. Itthon is megtalálták, de mint külföldön is, csak kevés egyedszámban. Mivel mindkét zsombolyban igen nagy egyedszámban található meg, ez majd variációs vizsgálatokat tesz lehetővé a fajon belül.

Jelentős az *Oribella cavatica* /atka/ is, amelyet Csehszlovákiában találtak egy barlangban. Ez a faunára nézve új faj. Ezen kívül eddig még csak Mongóliában találták.

Az *Oppia ornata*-t is Csehszlovákiából írták le. Valószínű, hogy a faunára nézve új faj. Előfordulása 2300 m fölött tóparton. Ezért nem csodálkozhatunk, hogy a hasonló biotópú zsombolyban is előfordul.

De érdekes a zsombolyok csontleletei is. Különösen a Kifli-zsomboly fossilis medve és denevér leletei. Valószínűnek látszik, hogy a keskeny hasadékot az *Ursus spelaeus* nem használhatta lakóhelyül. Nem ismerve az üreget, bemászott és beeshetett. A zsomboly jelen esetben mint csapda szerepel. Elképzelhetetlen az is, hogy a jól megtermett medve a mostani viszonyok között beeshetett volna. Ezért feltételezhető, hogy az álfenék később képződött. Tekintettel arra, hogy a medve ezt az üreget nem használhatta lakóhelyül, valószínű, hogy a fennsík más sziklaodúiban vagy azok erre alkalmas bejárataiban lakott. Ezért fel kell kutatni az odúkat és meg kell vizsgálni azokat. Másrészt folytatni kell az ásást a zsomboly alján, mert ott feltételezhetően ezeknek az állatoknak a többi csontjai, vagy esetleg más állatoknak maradványai is megtalálhatók.

Leszögezhetjük tehát, hogy a zsombolyok bioszpeológiai, állatföldrajzi és őslénytani szempontból nagyon jelentősek. Ezért a jövőben több figyelmet kell fordítani zsombolyaink kutatására.

KUTATÓCSOPORTJAINK MUNKÁJÁRÓL

BESZÁMOLÓ JELENTÉS

a XIII. ker. TST Barlangkutató Szakosztályának /ÉPFU/ 1964.
évben végzett munkájáról.

I. Kutatóterületünk meghatározása.

Kutatóterületünk a szakirodalom által a Kevély-hegycsoporthoz tartozónak sorolt budakalászi Ezüsthégy és környéke. Az Ezüsthégy szerves része a Budakalász és Pomáz

mellett, ill. között elterülő nagy mésztufa-platónak. Határai ÉK-en a Duna árterének nyugati széle, délen Békásmegyer község, nyugaton a Nagykevény, északnyugat-északon a Dera patak völgye.

A plató 150-220 m tszf. átlagos magasságú, melyet két ÉNy-DK-irányú patak völgy három világosan elhatárolt részre tagol. /Majdán- és Barátpatakok/. A plató keleti pereme Budakalásznál meredeken végződik el, majd Pomáz felé haladva fokozatosan alacsonyabb és lankásabb lesz. Nyugaton egyre emelkedve beleolvad a Kevély vonulat ÉK-i lejtőjébe.

1. Geológiai viszonyok.

A terület közvetlen környezetében több helyen előbukkan /Kőhegy, Ezüsthegy 405 m, Rókahegy stb./ a triász korú alaphegység kőzete, földolomit és a dachsteini mészkő. Ugyancsak megtaláljuk foltokban a felszínen a felső eocén nummulinás mészkövet /Rókahegy, Kőhegy/. Igen szép rétegsor található az Árpád-fürdőtől északra lévő kőbánya területén, a dachsteini mészkőtől a budai márgáig.

Kutatóterületünk a Pomáz-Budakalászi mésztufa-fennsíknek csupán egy kisebb darabjára szorítkozik, azonban nyilvánvaló, hogy a jelenségek magyarázatát nem volt elegendő csak az Ezüsthegyen keresni, hanem a kutatást ki kellett terjeszteni az egész fennsíkra, a Dera-völgyig. A terület bejárását a fenti tagozódás szerint három részre osztottuk, úgymint:

- a./ Ezüsthegy /208 m/ a Barát-patakig
- b./ Harapovácsi kőbánya területe a Majdán-patakig
- c./ Majdán-fennsík a Dera-patakig.

E területeket részleteiben és összefüggéseiben vizsgálva, eddig a következő megállapításokat tehetjük:

a./ Budakalászi Ezüsthegy /208 m./

A hegyvonulat kiemelt tönkfelszín. Teljes terjedelmében forrásvízi mészkőtakaró borítja, melyet csak helyenként vékony lepel formájában borít lösz és löszös humusz. Meglehetősen előrehaladott karsztosodás jeleit mutatja. E forrásvízi mészkövet Vendl-Papp könyve /Geológiai kirándulások Budapest környékén/ a pleisztocénbe utalja, mi azonban a kőületek alapján a felső pliocénba /levantei emelet/ sorolhatónak találjuk. Valószínű, hogy a travertinot lerakó hévforrás tevékenység a pleisztocén folyamán is folytatódott, vagy megismétlődött, azonban meggyőződésünk szerint helyi – térbeli – eltolódással a harapovácsi kőfejtő mésztufa-platója felé. E két terület kőzetanyaga ugyanis – a hévforrás tevékenységek által végzett elbontástól eltekintve is – egymástól elütő minőségű.

A területen egyéb kőzet felszínen nem található. Egyes jelek alapján azonban nem nagy mélységben megtaláljuk a felső eocént /helyenként/ és a felső-triászt is. E tekintetben nem látszik indokoltnak az a felfogás, hogy a mésztufa-rétegek alatt számba jöhető mennyiségben oligocén kőzetek /hárshegyi homokkő/ találhatóak lennének. Elképzelhető, sőt valószínű, hogy a forrásmészkő helyenként közvetlenül, réteghiánnyal települt a dachsteini mészkőre. /Lásd később: Majdán-fennsík/

Ezzel kapcsolatosan említjük meg, hogy az Ezüsthegy budakalászi peremén, a művelt terület fölött a felszínen éles szélű, nem görgetett eocén nummulinás mészkő-törmelékét találtunk a lejtőtörmelékben, ezenkívül két jó megtartású, ugyancsak nem mozgató Meretrix hungarica kőbelet. Rozlozsnik e kagylót Solymárnál a középső eocénból származtatja.

Ezenkívül a vonulat déli peremén Békásmegyer felett a művelés által felszínre hozott és a földekről kiszedett kőzettörmelékben, de e helyen a gypsín alatt több helyen is, ökölnyi, fejnagyságnyi dachsteini mészkőtörmeléket találtunk. E kőzettörmelék parti jellegű, gömbölyített, nagyságrendileg is parti származásúnak látszik. Tekintve, hogy vele együtt – de mindenütt csak a közvetlen környezetben fellelhető – egyéb hordalékot találtunk /nummulinás mészkő, finom szemű homokkő, dolomit/ inkább tengerparti mint folyami hordaléknak látszik. E terület a triástól kezdve valószínűen állandóan szárazulat lehetett, /erre utal a Majdán réteg hiánya is/ amit az is bizonyít, hogy pl. az oligocén hárshegyi homokkő a Kevély lejtőinek alján mindenütt éles határvonallal elvégződik, és pl. a Rókahegyen sem található.

A hegyhát Kevély felőli részén a 224 m-es magassági pontnál egy régi, – ma már nem működő – kőfejtő létesült. E kőfejtő rejti magában az általunk kutatót barlangot, mely a felszínre több igen erős korrodált oldalfalú, télen intenzíven párologó, minden helyen huzatos hasadékkal jelentkezik a kőfejtő egész területén. A kőfejtő által feltárt kőzetrétegek kövületgazdagsága feltűnő. Néhol halmazokban, de általában mindenütt igen sűrűn Limnes és Planorbis-héjak épültek be a kőzetanyagba, a kövült növénymaradványok miatt pedig a kőzet hézagterfogata igen nagy, szinte szivacsos szerkezetű és kis fajsúlyú. Az Ezüsthely lábánál, az egyik valószínű forrás környékén a felszínen cseppkőtörmeléket találtunk, melynek közepében /úgy a sztalaktitok, mint a sztalagmitok esetében/ 90%-ban a cseppkőbe beépült, kövesült növénymaradványok rejlnek.

b./ Harapovácsi kőfejtő.

Az itt található kőzet az ezüsthelyitől teljesen eltérő minőségű. Erősen kristályosodott, tömöttebb, rózsaszínes árnyalatú. Benne a kövületek mennyisége az előbbihez képest elenyésző, meghatározásra alkalmas példányt ez ideig nem találtunk, csupán héjtöredékeket. Hiányoznak a növényi kövületek is jórészt, ezért a kőzet likacsoktól kevésbé zavart.

A kőfejtő fölött található 276 m-es rög /Monalovác-hegy/ oligocén hárshegyi homokkőtől takart, s annak legkeletibb előfordulása. A kőfejtőtől Budakalász felé a plató erősen lejt, karsztosodott, a Majdán patakja a további területektől élesen elválasztja, úgy mint az Ezüsthelytől a Barát-patak.

Apró, – szerintünk inkább mesterséges eredetű – mélyedések borítják, kezdetleges kőfejtések nyomai.

c./ Majdán-fennsík

Kutatóterületünkől kissé távol eső. Megfigyeléseinkbe azért kapcsoltuk be, mert hajdani összefüggése a három résznek nyilvánvaló, mind genetikailag, mind morfológiailag. Különbözik azonban mind a Majdán, mind az Ezüsthely a középső – harapovácsi – résztől abban, hogy mindkét területen a kőzet sokkal nagyobb mértékben elbomlott, egyes helyeken annyira, hogy a kőzet eredeti szerkezete teljesen eltűnt, fehér, égetett mészzerű, rendkívül könnyű kőzetté alakult. Számunkra igen fontos a terület azért, mivel itt feltárásban látható az, ami az Ezüsthelyen csupán következtetéssel állapítható meg: az ugyanis,

hogy a 10-20 m vastag forrásmészkő-takaró közvetlenül a dachsteini mészkőre települt. A területet – valószínűen a pleisztocénban – ismét törések érték, melyek az eredetileg vízszintes településű forrásvízi mészkövet is eltörték és 4-6 fokkal megdőntötték.

Fentiek alapján úgy látszik, hogy a terület genetikai kérdéseit és rétegtani problémáit illetően alkotott nézetek részben korrekcióra szorulnak.

2. Tektonika.

Kutatóterületünk, de az egész mésztufa-fennsík arculatának kialakulásában, fő alkotóközetének létrejöttében elsődleges szerepe volt a különböző időszakokban a területet ért töréseknek.

Az uralkodó törésirányok a területen ÉK-DNY és ÉNY-DK. Utóbbiak mentén történt a Kevély kibillenése is, ugyanilyen iránya van a részben fedett budakalászi törésnek is. ÉNY-DK irányú az a vetődés is, mely az Ezüsthegy gerincét a 210 m-es magassági pont közelében eltörte.

ÉK-DNY irányúak azonban zömmel a kőfejtőben található törések is, és ezeknek mentén alakultak ki az ott lévő barlangjáratok is. Ugyancsak ezt a törésirányt követi a területünket É-ról határoló Barátpatak is.

A kőfejtőben végzett tektonikai felmérés eredményeképpen megállapítható volt, hogy az egymást hegyesszögben keresztező számtalan kisebb és több jelentős törés kivétel nélkül az ÉK-i irányt követi, a 0-90° szögtartományba esik. Leggyakoribb irányok: 80-260, 90-270, 70-250.

Az ÉK-DNY irányt követi a harapovácsi kőfejtőtől északra lévő patakmeder is, mely a Majdán-patakba torkollik. A Dera völgye is közelítően ilyen irányú.

Méreteiket tekintve is ezek a jelentős törések, nem véletlen az sem, hogy a kőfejtő területén lévő, – járható méretű – barlangjárataink is mind ezeket az irányokat követik, köztük a legnagyobb, részben bontás nélkül is bejárható és jelenleg kutatás alatt álló járat a 90-270 és 80-260 irányokban fejlődött. /l. később/

A Harapovácsi kőfejtőben ez ideig felmérést még nem végeztünk, azt a jövő évi munkánk során fogjuk végrehajtani a Majdán-fennsíkkal egyetemben.

Fenti irányú törések mentén törtek fel hajdan a terület hévforrásai. Azokban a járatokban lehet nyomát találni, melyek a fenti irányokat követik. De ugyancsak ÉK-DNY irányú törés mentén fakadt az a hévforrás is, /bemértük 1965. jan. 5-én/ mely a békásmegyeri téglagyárral szemben a vasúti vágány túlsó oldalán egészen 1943-ig táplálta a volt „Attila-strand” medencéjét. A forrás tevékenysége rövid idő alatt szűnt meg, a községi irattár tanúsága szerint akkor, mikor a tőle nem messze lévő téglagyári agyagfejtő talpát lemélyítették. Tény az, hogy ez az agyaggödör mélyebben fekszik ma már, mint a volt strandfürdő, s fenekén állandóan víz tör fel. Ennek a víznek begyűjtését január hónapban elvégezzük, kémiai elemzését azonban – felszerelés híján – magunk elvégezni nem tudjuk, ehhez segítséget kell kérnünk.

Ezüsthegyi hévforrás-barlangok

A budakalászi Ezüsthegyen, a 210. és 222 m-es magassági pontok között telepített, ma már nem művelt kőfejtő területén található.

A feltáráshoz alkalmas, nagyobb méretű üregek uralkodóan az 50-90° szögtartományba esnek.

1. sz. munkahely. (1. sz. üreg)

50-270° irányú törés mentén kialakult, erősen korrodált falú szűk járat. Oldalfalain 15-20 cm vastagságban hévíztől vagy gőzök-gázoktól megtámadott, égetett mészszerű, igen könnyű fajsúlyú kőzetréteg található. Az üreg huzata igen erős, hűvösebb időben jól észlelhető meleg levegőt párologtat ki. Ezt a levegőt már +10 foknál melegek találtuk, ill. éreztük. Mért hőmérsékleti értékek 17-13 °C közöttiek. A járat lefelé bővül, kb. 1-1.5 m-es

mélyítéssel járható méretű lenne. Végpontján, melyet elérni egy megelőző szűkület miatt nem tudunk, a bedobott, gyermekfej nagyságú kövek is hallhatóan soká gurulnak lefelé. Tekintve, hogy e szűkületen átjutni sehogyan sem tudunk, annak felülről vagy oldalról való megkerülését próbáltuk meg. Oldalról egy kisebb törés mentén robbantással lehetne a szűkület mögé jutni. Tekintve, hogy a harapóvácsi üzem /Ürömi bányához tartozik/ e területre engedéllyel nem rendelkeznek, azt meg kellene kérni, de ezenkívül a lőmester díja és a lőszer ára, amit meg kellene térítenünk, meghaladja jelenleg anyagi lehetőségeinket. Ezért a másik módot választottuk, hogy felülről bontsunk rá a szűkület utáni szakaszra. Ezt a munkát a fagyok félbeszakították.

2. sz. munkahely /3. sz. üreg/

90-270° irányú törés mentén kialakult, átlag 1 m szélességű járat, mely két helyen 2-, ill. 3 m-es teremmé bővül. Magassága az elején 3-4 m, hátrább egyre alacsonyodik, azaz a járat lefelé tart, s benne a kitöltés szintje egyre magasabb. Ez ideig 20 m hosszúságú. Végpontján megkezdett bontásunk nagy mennyiségű omladék közé vezetett, s a bontás egyre veszélyesebbé vált, így kénytelenek voltunk ott az álmennyezetet leengedni és a kötőmegek megnyugvásának idejére ott a munkát szüneteltetni. Ez a kényszerű szünet okozta, hogy végül a barlangjárat közepén jobbra, 45-225° irányban mutatkozó, kicsiny járatba behatolni megpróbáljunk. Legnagyobb meglepetésünkre az üreg később jóval tágasabbnak bizonyult, s a szálsziklának vélt oldalfalak, ill. talaj összecementált kötőbölknek bizonyult. Ezt annyira kibontottuk, hogy benne kb. 4,5 m hosszúságban behatolva, ezt a járatot egy 80-260° irányú törés mentén kialakult másik járat keresztezte, melyből igen élénk, a munkában kimelegedett testünkre kellemetlen mértékben erős huzat jelentkezett, azonban olyan szűk volt a huzat irányában, hogy még beelátni sem tudunk. E járat a kis keresztfolyosótól jobbra is folytatódik kb. 5-6 m hosszban, igen erős humuszos kitöltéssel, mely a felszínen is látható horpadásból ered.

Az előbb említett, baloldali járat előtt a 45-225° irányú kis járatot lemélyítettük és örömmel láttuk, hogy mintegy méternyi mélységben járható méretűvé tágul. Jelenleg kb. félmétert mélyítettünk, így már beláthatunk a hasadékba egy darabig. Látható mélysége 3-4 m, azonban a belé dobott kövek gurulását hallgatva, további lefelé jutási lehetőséget jelent. Megjegyezzük, hogy a 4 m-es mélység lefelé azt jelenti, hogy elértük a kőfejtő talpszintjét és ha tovább hatolhatunk lefelé, úgy kijutunk a törmelékes részből, melyet e helyen több egymást keresztező törés munkája idézett elő. E törés /80-260/ iránya az Ezüsthely hátának hosszanti irányát is jelzi, s ez a törésirány a hegyháton végighúzódik, több helyen észlelhető. Legfontosabb azonban, hogy metszi az Attila-strand volt hévforrásának helyét is.

Ennél az üregnél kutatás közben igen érdekes jelenséget tapasztaltunk. A főjárat oldalfalán több helyen, így a végpontnál jelentkező kis járat torkolatában, valamint az előbb említett és ma már bejárt jobboldali mellékjárat torkolatában is, intenzív páralecsapódást észleltünk. Ez a pára nagy cseppekben ült a járat borsókövei között, egyébként a borsóköveket főleg e helyeken találtuk. Belőle mintát gyűjtöttünk és a VITUKI-nak elemzésre átadtuk. Ennek eredménye pillanatnyilag még nem áll rendelkezésünkre.

Mikor a járatban ezt a jelenséget észleltük, kint méréseink szerint, 10-20° C hőmérséklet volt, hetek óta tartó szárazság ideje alatt a páralecsapódás egyre csökkent, míg végül teljesen el is tűnt. Nem is tért vissza, csak az esőzések megszűnte után mintegy 6-8 nappal. E jelenségnek megpróbáltuk magyarázatát adni, azonban az általunk kialakított álláspont helyességéről az 1965. év folyamán további megfigyelésekkel kívánunk meggyőződni, s végleges véleményt csak azután alakíthatunk ki.

Megemlítjük még, hogy e járatban a hőmérsékleti értékek az 1. sz. munkahelyével megegyeznek, a huzat-erősség e helyen kevésbé jó, mint az I. sz. munkahelyen, ugyanakkor azonban a járat méretei jóval tágasabbak.

2. sz. üreg. Nem áll bontás alatt.

Ugyancsak 90-270 irányú hasadék, 2. sz. munkahelyünk folytatása. Huzata erős, azonban rendkívül veszélyes, omladékos, közvetlenül a berogyás, /víznyelő/ alatt húzódik. Iránya alapján az 1. sz. munkahely járatát keresztezi. Erős kitöltés, porlott, könnyű anyaggal. Talaja álfenék.

4. sz. üreg. Nem áll bontás alatt.

Erősen korrodált, járható méretű hasadékjárat. /Ruhaszaggató néven/ Huzata kevésbé intenzív, de állandó, a huzatirányok a többi járat irányával megegyeznek, azonban nem a járat végpontjáról, hanem az álfenék törmelék-halmazából tör elő a huzat. Bontásához azért nem kezdünk hozzá, mert a bejárati nyílás fölött igen omlékony, állandó köhullás által szüntelenül bomló párkány az ott tartózkodást veszélyessé teszi.

Kisebb hasadékok, nem járható méretűek:

5. sz. üreg. Erősen huzatos, télen párafelhővel jelentkezik, azonban még 3 m mélységben is csak 10 cm szélességű, nagy robbantási munkát jelentene.

6. sz. üreg. Ugyancsak erősen huzatos, szélessége azonban ugyancsak nem haladja meg a 15 cm-t. Télen itt is erős meleg áramlik felfelé.

7. sz. üreg. Az 1. sz. munkahelyre majd merőleges irányú, az elején átlagosan 20 cm, beljebb nagyobb szélességű. Bontását arra az esetre irányoztuk elő, ha 1-2. sz. munkahelyeinken a munkát bármilyen okból nem folytathatnánk. Gyenge huzat, téli párolgás igen csekély.

A terület történeti vonatkozásai.

A vonatkozó irodalom három olyan – római korú – leletről tesz említést, melynek nyomára jutni szándékoztunk:

1./ Római őrtorony: a régi leírás szerint négyzetes alaprajzú, másfél méter vastag falakkal. Építtette: Frigeridus. I. Valentinianus hadvezére, 360 körül. Nem találtuk eddig.

2./ Római villa alapfalai: a Dolina-völgyben. Nagy, nyitott tornáccal, 200 körül készülhetett. Ezideig nem találtuk meg.

3./ Barátpataki őrtorony: Falai nagyrészt a földben, római korú. Minden valószínűség szerint a művelés alá került területen széthordták, keresését azonban folytatjuk.

A terület geológiai bejárása közben a következőkre bukkantunk:

A Kevélyről leereszkedő vízmosásban, a harapovácsi dűlő mellett, mielőtt a Dolina-patak betorkollik, a szivárgó forrás medrében egy db kb. 70-80 cm átmérőjű, 15 cm vastagságú, közepén ugyancsak kb. 10-15 cm átmérőjű lyukkal ellátott, malomkerékszerű kőlapot találtunk, párját a mésztufaplatón egy sziklacsoport mellett. Homokkőből faragott, nem valószínű tehát, hogy malomkőről lenne szó, mert erre a célra a morzsolódó, gyenge kőzet alkalmatlan. Egy ugyanilyen kerék harmadik darabját a vízmosásban feljebb találtuk meg.

Szürke agyagedény perem-darabok az Ezüsthely északkeleti oldalán a művelt föld tarlóján, valószínűleg szántás közben felszínre kerültek.

Jellegzetes, az aggteleki durvább anyagú cserepekhez igen hasonló edények töredékei, az ürömi út melletti 1. sz. dombon, felszínen, kőomlás között, valamint a feltételezett forrás fekete humuszanyagában. Ez utóbbit bontás közben találtuk meg. A bontást a helyszínen beszüntettük.

Agyagedény-töredék a kőfejtőhöz Békásmegyér felől vezető út melletti területről.

Kövesedett fatörzs-maradványok az 1. sz. és 2. sz. dombról is kerültek elő.

Tekintettel, hogy részben a művelés, részben „amatőr” kőfejtés következtében e helyek erősen veszélyeztetve vannak /a területről építkező emberek állandóan hordják a könnyen fejthető követ/ célszerű lenne, ha azt szakember megtekintené és megóvásukra intézkedés történe. Az eddigi leletek feliratokkal /lelet helye, idő/ csomagolva rendelkezésre állnak, azt be tudjuk mutatni. A kerek kölapok természetesen a helyszínen találhatóak.

Meg kívánjuk említeni, hogy a kőfejtő déli oldalán hatalmas kövekből rakott fal maradványai láthatók, ezeknek korát meghatározni nem tudjuk, ugyancsak szakembernek kellene megtekinteni.

Megjegyezzük még, hogy leleteinkről értesíteni kívántuk Vértés László ősrégészt, azonban ő az időben nem tartózkodott Budapesten és üzenetünket valószínűleg nem továbbították megérkezésekor.

Egyéb munkák:

A „Berdó”-dűlőben az Ezüsthely É-i oldalán egy volt vadászház, a kőbánya-tulajdonos volt háza üresen állt. Ezt megkaptuk bérbe a Szentendrei Járási Tanácstól. Az ajtók és ablakok nélküli épületet rendbe hoztuk, lakhatóvá tettük, itt kutatóházat létesítettünk. Elkezdtük a ház mellett lévő, igen mély kút tisztítását is, a fagyok azonban ezt a munkát megakadályozták, s azt tavaszra halasztottuk el.

Rendszereztük és feliratoztuk az általunk begyűjtött kőzetmintákat, kövesült fadarabokat és a történelmi részben említett cseréptöredékeket is. Ez utóbbiakat a Nemzeti Múzeum illetékeseinek jelentettük, ez ideig azonban még nem válaszoltak. Megtekintésük annál is inkább fontos lenne, mert a lelőhelyen „maszek”-kőfejtés folyik, s félő, hogy esetleg fontos régészeti értékeket tesznek közben tönkre.

Az idén nyáron szabadság hiánya miatt Aggteleken expedíciót nem hajtottunk végre, csupán a több napos ünnepek alkalmával alkalmoszerűen. Az augusztus 20-i ünnepek alkalmával így került sor arra, hogy Magyar Gábornak egy Szinpetri közelében lévő munkahelyén segédkezzünk. E helyen egyébként 1965. februárban egyhetes téli tábort fogunk létesíteni Magyar Gáborral történt megbeszélés alapján, ugyancsak 1965-ben Jósvafőn a Baradla-barlang felső szintjét kutatjuk tovább.

Könnyű Árpád – Kovács Györgyné

Társulatunk irodájában az alábbi kiadványok kaphatók:

Karszt- és Barlangkutatás II. kötet /Évkönyv 1960/ 10.– Ft

Karszt- és Barlangkutatás III. kötet /Évkönyv 1961/ 10.– Ft

Karszt- és Barlang /középlap/ 1–6. számai, számonként 6.– Ft

MKBT Tájékoztató régebbi számai, számonként 2.– Ft

JELENTÉS
AZ É.K.M.E. BARLANGKUTATÓ CSOPORTJA 1964.
ÉVI MUNKÁJÁRÓL

Mind a feltáró, mind a tudományos munkára meglehetősen nagy energiát fordítottunk ez évben, bár a kívánt eredmény nem minden esetben realizálódott megfelelően. A mérések, kutatások precízebbé tételére fordított munkánk eredményes volt, a csoport munkájának ez az oldala látszik a legsikeresebbnek.

1964. évben végzett munkánkat a következőkben foglalhatjuk össze:

I. Tudományos vizsgálatok, kutatások, adatgyűjtés

I./1. Beszivárgási vizsgálatok. Folytattuk a tavaly elkezdett konkrét beszivárgási vizsgálatokat a Vass Imre-barlang vízgyűjtő területén. Előző évi jelentésünkben részletesen kifejtettük a vizsgálatorozat célját. Ez évben legyártottuk a tervezett 30 barlangi mérőberendezést mintegy 450 óra ráfordítással. A legyártott műszerekből 10-et beszereltünk és ezekkel megkezdődött a mérés. A Lagunás-szifon gyakori elzáródása miatt a barlang hátsó részébe tervezett készülékek beállítása elmaradt. Az év folyamán elkészült a hálózati áram bekapcsolása, így a hatszíníros regisztrálók üzembe helyezése megkezdődött.

I./2. A kalcit-aragonit problémával kapcsolatban ez évben az irodalomban fellelt újabb kimutatási reakciók feldolgozása történt meg. A korábbi munkát összefoglalóan Brünnsben, a nemzetközi barlangtani konferencián előadásban ismertettük.

I./3. Folytatódtak a cseppkő színeződési vizsgálatok. További képződmények analízise fejeződött be. A cseppkövek színeződött rétegei és a csepegő víz vas tartalma között kerestünk összefüggést. A vizsgálatok tovább folynak.

I./4. Tovább folytattuk a barlangi mikroklíma vizsgálatokhoz az adatgyűjtéseket. Felszereltük a három klíma állomást és a barlangi léghőmérséklet változásokkal kapcsolatban sikerült számottevő eredményt elérnünk. A barlangi levegő ún. „agresszív páratartalma” a műszerek használatát nagy mértékben megnehezítette. Olajba merülő légmentes fedő alkalmazásával sikerült a bepárasodás veszélyét nagy mértékben csökkenteni. Megkezdtük a levegő összetételének vizsgálatát.

I./5. Megkezdődtek a görbecseppkő képződési vizsgálatok. Fotomorfológiai vizsgálatokat folytattunk a Vass Imre-, a Béke-, a Baradla-, a Szabadság- és a bódvarákói Rákóczi-barlangban. Számos képződményt begyűjtöttünk és a kristálytani, valamint kémiai elemzések folyamatban vannak. Részletes munkahipotézist dolgoztunk ki. Felismertünk egy új képződési, ill. növekedési lehetőséget, az ún. aeroszol hatást, valamint az irodalomban leírt kapilláris hatás elméletet módosítottuk a vizsgálatok eredményei alapján.

II. Mérési és térképezési munkák

II./1. A távmérő műszert az év folyamán kissé átalakítottuk, ezért működésében többkevesebb kiesés volt. Felszereltünk 10 csepegésmérőt és bekötöttük a kábelre. Elkészült a 10 mérőhelyes regisztráló rész is.

II./2. A fotogrammetrikus szelvényezési munkák folyamatban vannak. A barlang teljes feldolgozása dr. Papp Ferenc indexelési módszere alapján megkezdődött. Ez a feladat a

következő évben várhatólag befejeződik. A fotogrammetrikus szelvényezések az indexelési munkát is nagymértékben megkönnyítik.

- 68 -

III. Feltáró kutatások

III./1. Tovább folytattuk a Vass Imre-barlang végpontján az omladékáttörési kísérletet. Az omladékba aknát fúrtunk /2 m/, majd vízszintes tárot hajtottunk a szálkő mentén /10 m/. A táróval egy szellőző repedésnek ütköztünk, mely mentén 4,5 m-t lefelé haladva kis folyosóba értünk. A folyosó keleti oldala a Vizes ág folytatásának bizonyult. Az így elért patakmederben igyekeztünk nyugat-északnyugat irányban kitörni, de az omladék továbbra is áthatolhatatlannak bizonyult. A repedés huzatos kürtőben folytatódik, de annyira elszűkül, hogy behatolni nem lehet. Sajnos robbanóanyag és robbantási engedély hiánya miatt az "ősemberi módszerekkel" folytatott feltárási kísérlet továbbra sem járt eredménnyel.

Adatok: Műszak: 1964. március 27–30

április 4–6

április 29 – május 2

május 16–20

június 12–14

augusztus 19 – szeptember 6

november 6–8

összes munka 4930 óra.

III./2. Tovább folytatódtak a Kopolya-barlang feltárási munkái is a Szinpetri községbeli lakosokból alakult önkéntes munkabrigád közreműködésével. Jelentékeny mértékű előrehaladást az áttekinthetetlen szövevényességű deltalabirintusban nem sikerült elérni. Összes munka 456 óra.

IV. Oktatási feladatok

IV./1. A pénteki összejöveteleken tovább folytattuk a már bevált előadás rendszert – összesen 22 előadás hangzott el az év folyamán, a legkülönbözőbb témákról. Oktatási munkánk megnőtt, mivel sok fiatal csatlakozott a csoportunkhoz.

IV./2. A hazai karsztvidékek megismerésére és a barlangi munka elsajátítására tanulmányi túrákat rendeztünk, összesen tizenhárom alkalommal.

A tanulmányi kirándulásokon általában 9–14 kutató és kezdő vett részt. Fő céljuk a geológiai viszonyok, a barlangban való mozgás, szerszámok használatának stb. megismerése volt.

IV./3. A hegymászóbizottsággal együtt több hegymászógyakorlatot tartottunk és ennek keretében részt vettünk a hegymászó találkozókban. Csoportunk 8 tagja járt a Tatra hegymászó útjain.

IV./4. Csoportunk több tagja vett részt az abaligeti barlangnapon, ahol egy zsomboly feltárási munkáiba is bekapcsolódtak.

V. Egyéb feladatok

V./1. Elkészült a Jósvalfői kutatóállomáson az elektromos energiavezeték ill. a telefon. A házat az áramszolgáltatásba és a telefonhálózatba bekapcsolták. így a BÁKI megbízásából a karsztos beszivárgás nagyobb mértékű vizsgálata indult meg.

V./2. A csoport tagjai ez évben is részt vettek az MKBT különböző kiadványainak szerkesztési és lektorálási munkáiban.

V./3. Fotódokumentációs munkát végzett csoportunk több tagja a bódvaróki barlangokban.

- 69 -

VI. Kapcsolatunk más csoportokkal

Ez évben a Vámör csoporttal szerveztünk néhány közös akciót. Tudományos kutatómunkánkba a Vörös Meteor és a Kinizsi csoport néhány tagja kapcsolódott be. Megismertettük velük az alkalmazott módszereket. A dorogi barlangkutató csoporttal is szerveztünk közös barlanglátogatási akciókat.

VII. Külföldi kapcsolatok

VII./1. Csoportunk 5 tagja vett részt az 1964. évi brnoi nemzetközi barlangtani konferencián, ahol a csoportunk részéről két előadás is elhangzott. Itt a Görögországban kialakított kapcsolatok továbbfejlesztése mellett a csehszlovák és lengyel, valamint jugoszláv kutatókkal alakítottunk ki tudományos együttműködésre szolgáló kapcsolatokat.

VII./2. Csoportunk egy tagja járt Angliában és Izlandban, ahol felvette a geológusokkal a kapcsolatot.

VII./3. 6 alkalommal vettek részt kutatóink a Lengyel Tátrában a krakkói és a czestochowai kutatókkal közös táborozásban, összes kinti munkaóra 342. A Snezna barlang Magyar-ágának feltárásában és a barlang kutatásában két kutatónk vett részt.

VII./4. A jósvalfői kutatóállomáson, ill. Budapesten ez évben 24 lengyel kutatót láttunk vendégül!

VIII. Irodalom

Csoportunk tagjai részéről a következő közlemények jelentek meg ez évben:

1. Gádos Miklós: Műszeres vizsgálatok a karsztos beszivárgás megfigyelésére. ÉKME Tudományos közleményei, 1964.

2. Bidló Gábor – Maucha László: Jósvalfő környéki karsztvidékek vizsgálata. ÉKME Tudományos közleményei, 1964.

3. Czajlik István – Cser Ferenc: Megjegyzések a hidrosztatikai nyomásváltozáson alapuló cseppkőképződési elmélethez. Karszt és Barlang, 1963. I. p. 7.

4. Dékány Csaba: Barlangi mérés technika II. A barlangfelmérés módszerei. Karszt és Barlang, 1963. I. p. 11.

5. Cser Ferenc: Barlangi mérés technika III. Kémiai mérések. Karszt és Barlang, 1963. II. p. 35.

6. Sárváry István: Jelentés az ÉKME barlangkutató csoportja 1963. évben végzett munkájáról. Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató, 1964. I. p. 10.

7. Lorberer Árpád: Lengyel barátaink sikere. Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató, 1964. IV. p. 77.

8. Bognár Gyula: A Magyar-labirintust kutatják a varsói barlangkutatók. Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató, 1964. IV. p. 77.

9. Lorberer Árpád: Lengyelországi beszámoló. Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató, 1964. IV. p. 77.

Előadások:

1964. júl. 2. Brno

Cser Ferenc – Czajlik István – Fejérdi István: A CaCO_3 polimorfok kimutatási reakciójának kritikai vizsgálata.

Gádos Miklós: Csepegő vizek távmérése a barlangokban.

- 70 -

1964. nov. 24. MTESZ

Maucha László: A jósavfői kutatóállomás jelenlegi munkája és jövő terve.

Sárváry István: Geodéziai mérések a Vass Imre-barlangban.

Cser Ferenc: Ásványtani vizsgálatok barlangokban.

Czajlik István: Karszthidrokémiai vizsgálatok.

Pályi Gyula: Cseppkőszíneződések vizsgálata.

Gádos Miklós: A Vass Imre-barlangban működő távmérő berendezés.

Kovács Gábor Dezső: A barlangi műszerezés technikai problémái.

Cser Ferenc

BESZÁMOLÓ AZ FTC BARLANGKUTATÓ SZAKOSZTÁLYÁNAK /VOLT KINIZSI T.E. TERMÉSZETJÁRÓ SZAKOSZTÁLYÁNAK/ 1964. ÉVBEN VÉGZETT MUNKÁJÁRÓL.

Tíz éve, 1954 tavaszán alakult meg szervezetileg is az a lelkes kis csoport, mely előbb Kinizsi név alatt, később a nagy múltú Ferencvárosi Torna Club szakosztályainak nagy családjában folytatta munkáját.

A tíz éves évforduló kötelez: ez volt szakosztályunk jelszava 1964-ben és ennek szellemében munkálkodtunk az év során a magyar karszt- és barlangkutatók további sikerei érdekében.

I. Tudományos vizsgálatok, kutatások, adatgyűjtések.

1./ Keveredési korrózió

Ernst Lajos és Balázs Dénes vizsgálatokat végeztek a keveredési korrózióknak a karsztosodásban elfoglalt nagyságrendi szerepére és különleges eseteire vonatkozólag.

Ernst Lajos olyan levezetést készített Tillmans képletéből kiindulva, amelynek segítségével tetszőleges koncentrációjú oldatok bármilyen arányú keveredése esetén fellépő pótlólagos oldás megközelítő pontossággal kiszámítható. Ernst Lajos ellenőrizte a svájci Bögli professzor adatait és azokat saját számításával elég jó egyezésűnek találta.

Ernst Lajos lehetségesnek tartja a túl telített karsztvizeknél fellépő keveredési korróziót is. Levezette a keveredési korrózió egyik speciális esetére, az általa "hőmérsékleti keveredési korrózióknak" nevezett oldási folyamatra érvényes képletet. E képlet alapján kiszámítható, hogy ha pl. két telített, 15 nk° -os karsztvíz keveredik, melyik közül az egyik 10, a másik 20

°C-os /keveredési arány – 1:1/, akkor az oldat a keveredés után további 2,7 mg CaCO₃-t képes literenként feloldani.

Balázs Dénes gyakorlati számításokat végzett az Aggtaleki-karszt barlangjaiban fellépő keveredési korrózió nagyságrendjére vonatkozólag is. A vizsgálatok alapjául a Béke-barlangot vette alapul, amely Jakucs László szerint tipikus példája annak, hogy az Aggtaleki-karszt barlangjai kizárólag eróziós úton bővülnek és a karsztos korrózióknak a barlangtágításban semmi szerepe nincs. Pontos számításokkal levezethető, hogyha pl. a tavaszi hóolvadáskor a barlangban stagnáló A./ típusú 20 nk°-ú vízhez 5 nk°-ú B./ típusú olvadékvíz folyik hozzá /10, ill. 5 °C/, akkor literenként 21,73 mg/l CO₂ szabadul fel.

- 71 -

Ez a széndioxid mennyiség 7,5 °C-on további 28 mg CaCO₃-at képes oldatba vinni literenként.

Balázs Dénes számításokat végzett a különböző koncentrációjú felszíni karsztptatok összefolyásakor fellépő keveredési korrózió nagyságrendjére vonatkozólag is; a karsztos felszínnek lepusztulási folyamatában azonban ez a korróziós jelenség elhanyagolható tényezőnek bizonyult.

2./ Vegetáció szerepe a karsztos korrózióban

1964-ben gyakorlatilag befejeződtek azok a kísérletek, amelyeket a szakosztály tagjai Balázs Dénes vezetésével a vegetáció és a karsztos korrózió összefüggéseire vonatkozólag végeztek. A vizsgálatok azt mutatták, hogy szükségszerű törvényszerűség áll fenn a karsztos terület vegetációs foka és a karsztforrások Ca-Mg koncentrációja közt. Több mint száz hazai és külföldi karsztforrás vizét analizálták és az adatokat a vízgyűjtő terület vegetációs viszonyai szerint csoportosították. A kopár albániai, libanoni és szíriai karsztokon alig 5-8 nk°-ú karsztvizeket találtak, szemben a közép-európai erdős területek 15-20 nk°-ú vizeivel. Megállapítható volt az is, hogy a karsztforrások keménységét a hőmérséklet – azonos csapadékviz viszonyokat feltételezve – elsősorban nem direkt módon, hanem a sajátos talaj és vegetációs viszonyok kialakításán keresztül indirekt úton befolyásolja.

Speciális berendezések segítségével vizsgálatokat folytattunk a különböző talajokon áthatoló csapadékvíz oldó tevékenységére vonatkozólag. A sok száz mérés átlagolásából a következő adatok születtek /15 cm talajrétegen átszivárogtatott csapadékvíz keménysége 160 cm vastagságú mészkőzúzalékon való átvezetés után/:

terra rossa esetén: 25,8 nk°

kevert agyagtalaj, növényzet nélkül: 28,6 nk°

u.a. füves növényzettel: 42,- nk°

laza humusz: 62,1 nk°

homokos talaj: 18,5 nk°

Az adatok természeti körülmények között értékben alacsonyabbnak adódnak az alsóbb talajrétegek hatására, azonban a különböző talajtípusoknak a karsztosodásban játszott szerepe viszonylagosan jól érzékelhető.

Vizsgálatokat végeztünk a különböző csapadéktípusok /csendes és záporosó, hó stb./ korróziós hatására vonatkozólag is.

3./ A karsztokorrózió mértéke az Észak-borsodi karszton.

1964. elején befejeztük és értékeltük azokat a vizsgálatokat, melyeket az É-borsodi-karszt jelenlegi oldásos pusztulásának mértékére vonatkozóan több éven át folytattunk. Bár ez a téma igen komplikált és sok körültekintést igényel /p. igen zavaróan hatnak a rendszertelenül fellépő felhőszakadások, a téli csapadék mennyiségének ingadozása stb./, számításaink szerint az É-Borsodi-karszton a K1 mutató /tényleges összes korróziós lepusztulás/ értéke 0,015 mm/év/km², azaz a karsztpatakok vizében oldott állapotban évente 1 km²-nyi karsztos területről – 680 mm évi átlagos csapadék esetén – 15 m³ mészkő szállítódik el.

Az 1963. évi forrásvizsgálataink alapján az Észak-borsodi karsztról évente kb. 3900 to CaCO₃ és közel 650 to MgCO₃, összesen tehát 4.550 to karbonátkőzet pusztul le olvadási úton. Ez megfelel kb. 1700 m³ kőzetnek. Ehhez természetesen hozzászámítandók az eróziós úton folyó letarolás évente igen változó értékei is.

Vízgazdálkodási szempontból nem elhanyagolhatók azok a vizsgálataink és számításaink, amelyeket az Észak-borsodi karszton a fajlagos lefolyás mértékére nézve végeztünk. Az eredmé-

- 72 -

nyek arra figyelmeztetnek, hogy a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet által kimunkált adatok túlzottak /32%-os lefolyás/, karsztvízkészlet-gazdálkodási szempontból 12-15%-os értéknél nagyobb nem számolhatunk. A VITUKI évi 19,5 millió m³ karsztvízzel számol, méréseink szerint, többéves átlagban 14-15 millió m³-nél nagyobb mennyiséget vízgazdálkodási mérlegeinkben nem szabad számításba venni a 137 km²-nyi karsztos vízgyűjtő területéről.

4./ A karsztos lepusztulás intenzitása különböző klíma viszonyok között.

A szakosztály tagjai évek óta folytatják adatgyűjtő munkájukat a karsztos lepusztulás intenzitásával kapcsolatos témában. A sarkkörtől a trópusokig mintegy 30 ország karsztvidékét keresték már fel és mindenhol vízkémiai vizsgálatokat végeztek.

A karsztos lepusztulás intenzitásának a klíma függvényében való vizsgálata a geomorfológusok körében évek óta az érdeklődés középpontjában áll, különösen azóta, hogy J. Corbel francia professzor adatokkal próbálta igazolni a hideg égővi karsztosodás tízszeres nagyságrendjét a trópusi karsztosodáshoz viszonyítva. Balázs Dénes doktori disszertációjában Corbel adatairól – amelyek az alaskai Tanana és a floridai Kissimmee folyóról származnak – kimutatta, hogy azok ilyen következtetés levonására nem alkalmasak.

1965-ben e témában további új adatok fognak rendelkezésünkre állni, ha az 1964 őszén a Maláj-archipelágusba indult kutató expedíciónk visszatér /lásd később./.

II. Feltáró munkák

1./ Teresztenyei-barlangrendszer kutatása.

Szakosztályunk most már tizedik éve ostromolja változatlan kitartással az emberi szem előtt ma még ismeretlen teresztenyei barlangrendszert. Az elvégzett kísérletek alapján ismerjük méreteit, hidrográfiai összefüggéseit, főbb járatait stb., csak éppen fizikailag nem tudunk hozzáférni. Egy-egy nyári expedíció túl kevés az elvégzendő nagy tárhajtási munkákhoz képest. S a következő nyáron mindig azzal kell kezdeni, hogy a megrongált munkahelyeket előbb helyreállítsuk...

Ez történt az idei nyáron is, amikor Stefanik György vezetésével a Keserűtó víznyelőjében, az ún. 1-es munkahelyen megindultak a munkálatok. A hóolvadás lezúduló vizei sok ácsolatot kidöntöttek és az omlások eltávolítása napokat vett igénybe.

A gondosan vezetett munkanapló részletesen ismerteti az elvégzett munkát, az életveszélyes nehéz küzdelmet a meg-megújuló sziklaomlásokkal. A naplósorok közül csak néhányat emelünk ki. 1964. augusztus 11.-ének délutáni eseményeit, melyek csaknem végzetes következményekkel jártak.

“Az idei expedíciónk megkezdése óta – írja naplójában Stefanik György – szinte naponta kaptunk egy-egy jó kiadós esőt. A talaj teljesen átázott, de lent a 40 m-es kibontott sziklalabirintusban az eső nem zavarta a munkát.

Hárman dolgoztunk a legmélyebb ponton: Molnár József, Frecska József és Stefanik György. Ketten, Kovács Frigyes és Daczi Imre 15 m-rel feljebb, a Zoli-teremben biztosítottak.

Három nagy sziklatömböt akartunk kidúcolni, mikor a biztosítóink kiabálására lettünk figyelmesek...

– Zivatar van, ömlik be a víz. Meneküljtek kifelé!...

Nem vettük komolyan a figyelmeztetést, hiszen a 10 év alatt nem volt rá példa, hogy váratlanul ránk törjön itt a víz. A lejárát körül ugyanis annyi nyelőlyuk van, amely képes elnyelni az aknán befolyó bármilyen mennyiségű vizet.

- 73 -

A következő pillanatban azonban tompa morajlást hallottunk, majd a járat teljes szélességét kitöltve zuhogott ránk a magasból a szennyes, habos áradat.

Nem vesztettük el lélekjelenlétünket: mindhárman öreg, tapasztalt barlangászok vagyunk. Amikor megjelent az ár, szinte ösztönszerűen emeltük lámpáinkat a magasba a sziklahasadékokba. Egy másodpercet sem vesztegethettünk: tudtuk, hogy a még kellően ki nem ácsolt omladék-halmaz pillanatok alatt össze fog omlani, s akkor minket is maga alá temethet.

A vízesés ellenében elindult felfelé az első társunk. Alulról világítottunk neki, míg át nem ért a következő padkára, az ún. Róka-lyukba. Ott ismét meggyújtotta a lámpáját.

A Róka-lyuk is recsegett-ropogott, a magasból szikladarabok görögtek le. De nem rohant tovább, segített a még bent rekedt két társát kihúzni.

Kitűnő önfegyelmi vizsga volt ez a néhány perc! Végülis egymást segítve az egyre vadabban zúgó árral szemben – elértük a biztonságosabb Zoli-termet. Innen már csak pár perc volt a lejárati akna... Megmenekültünk!” – fejezte be Stefanik Gy. az izgalmas naplórészletet.

A három fiú bajtársiasságból jelesre vizsgázott. Lélekjelenlétüknek, egymást segítő gyors cselekedeteiknek köszönhető, hogy nem következett be az eddigi legsúlyosabb barlangos tragédia.

A következő napokon ismét esett az eső, az 1-es munkahelyre nem lehetett leereszkedni. Helyette még zuhogó esőben is – az ún. Veszettárpás nevű töbörben, amelyet egy évvégi műszak emlékére Szilveszter-töbörnek is nevezünk, új feltáró aknát létesítettek. E munkahelynek az ad jelentőséget, hogy a víznyelőlyuk viszonylag közel esik a szálkőzethez.

A helyszínre érkező szakosztályvezető megvizsgálta az 1-es munkahelyen kialakult helyzetet. Már a Zoli-teremig úgy lehetett csak eljutni, hogy sziklaomlást kellett közben szétbontani. Innen még le lehetett ereszkedni egy 2 m-es aknába, ott azonban elszomorító volt a kép. A sziklatömbök és a dúcoló fák olyan össze-visszaságban zárták le a járatot, mint amikor egy csomó gyufaszálat játékból makkacukorral kevernek össze.

Az a járatszakas, ahol három tagtársunk néhány nappal előtte az árral küzdött, teljesen megsemmisült. Rossz rá gondolni, mi történt volna velük, ha nem sikerül idejében kimenekülniük...

Az utolsó szakaszon még mindig erős vízfolyás volt. 1964. évre tehát itt a munkát abba kellett hagyni...

2./ A teresztenyei Patkós-víznyelőbarlang felfedezése.

Az 1-es munkahelyen bekövetkezett súlyos omlás után a barlangkutató tábor egyik brigádja /Balázs Dénes, Cseh Sándor és Horváth Mihály/ egy eddig igen elhanyagolt kis víznyelő próbabontásához kezdett a Kecskékút-forrás és a Vizesi-víznyelő közötti magaslaton. A víz itt nagyobb esőzések alkalmával szűk hasadékon, barlangképződésre kevésbé alkalmas, kalciterekkel átjárt anisusi mészkőben tűnik el. Az eltűnő vizet Balázs Lajos 1955-ben fuxinnal megfestette, de egyetlen forrással sem sikerült az összefüggést kimutatni.

A feltáró brigád a szálkőzet mentén mintegy 2,5 m mély aknát létesített. /A hordalék kiemelése közben eltört patkódarabra akadtak, később erről kapta nevét a barlang./. Másnap sikerült kitágítani a mélybe vezető szűk hasadékot. Amikor Cseh Sándor átpréselte magát rajta, kis padkára ért, ahonnan már kb. másfél m átmérőjű aláhajló falú függőleges kürtő nyúlt. Kötélen leereszkedett mintegy 10 m mélységbe és egy 3x3 m-es barlang-

- 74 -

teremben találta magát. Innen újabb kürtő vezetett lefelé, azonban az kb. 3 m mélységben fadarabokkal és kötőrmelékekkel el volt tömődve.

A következő nap újabb esőzések akadályozták a leszállást, viszont ezt követően lejárt a táborozás ideje.

Az új barlang felfedezése az Égerszög környéki barlangkutatásnak egyik legjelentősebb eredménye, mivel ezen a területen eddig ez az első ilyen víznyelőbarlang. Még nem lehet tudni, hogy a gyenge huzattal rendelkező, mélységbe tartó kürtők alján milyen méretű és hova tartó barlang bejáratára sikerült 1964-ben rábukkannunk.

Erre a kérdésre az 1965-ös nyári expedíció adja meg a választ.

3./ A Bécsikapu-tér alatti barlangi pincerendszer feltárása.

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat Múzeumi Szakbizottságának /Barátosi József/ felkérése alapján szakosztályunk tagjai feltárták a Bécsikapu-tér alatt húzódó, részben természetes, részben mesterséges barlangpince-rendszert.

1964. július 14-én a Bécsikapu-téri templom előtt vízvezetékárok mélyítése közben egy téglaboltzat alatt barlangi üreg nyílt meg. A kapott értesítés alapján szakosztályunk tagjai a napi munkaidő után 1964. július 17–23-ig esténként és vasárnap leereszkedtek a mélybe és bontás útján egy kb. 100 m hosszú összefüggő járatrendszert tártak fel.

Az üregek a Várhegyet takaró negyedkori édesvízi mészkőben alakultak ki, illetve vajták ki azokat kb. 7–13 m-rel a jelenlegi úttest szintje alatt. Valószínűleg a templom építésének időszakában, az 1894–96-os években utászkatonaság segítségével a járatokat fekete agyagos földdel teletöltték. A becsurgó vizek az agyagot tömörítették úgy, hogy jelenleg hason csúszva a mennyezet alatt messze el lehet kúszni. A mennyezet több helyen téglaboltívvá, vagy oszlopokkal van alátámasztva.

Az egyik omlás eltávolítása után sikerült egy szabályosan vágott folyosóba bejutni, amely a Bécsikapu-tér 1. számú ház irányába tartott. A folyosó falán szögletes írású név alatt 1624-es évszámot lehetett kiolvasni. A folyosó végét mesterségesen lezárták. A betonfalat

megkerülve omladékos, feltöltött járatba jutottunk, mely a már említett ház barlangi pincéjébe csatlakozhatott valamikor.

A barlangpince-rendszert feltérképeztük és az anyagot illetékes helyekre eljuttattuk.

4./ Egyéb kutatómunkák.

a./ A Hétlyuk-zsomboly nyolcadik lyuka.

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat Dokumentációs Szakosztályának /dr. Bertalan Károly/ felkérésére szakosztályunk átkutatta és gondosan feltérképezte a Hétlyuk-zsomboly nyílásaitól alig 20-25 m-re nyíló, eddig névtelen tektonikus aknabarlangot. A barlang ugyanazon litoklázisrendszer folytatása, mint amelyben a Hétlyuk-zsomboly üregei is kialakultak.

Ez a barlang már legalább 1937 óta ismert, erre utalnak ugyanis a barlang falán található, fenti évszámmal szereplő alábbi névjelek: Gy. J., H. L., B. L.

Felmérésünk alapján a barlang nagyságát az alábbi adatok jellemzik: A barlangba vezető zsomboly mélysége a törmelékkúp tetejéig 11,2 m /bejárásához hágsó szükséges/, a legmélyebb pont 16,1 m-re van a zsomboly bejárat nyílásától számítva. A barlang alsó szakaszának hosszanti kiterjedése 19,4 m. Az összes vízszintes és függőleges járatainak hossza kb. 51 m. Egy magasba vezető kürtő már csaknem eléri a felszint, úgy hogy bármelyik pillanatban újabb zsombolynyílás keletkezhet. A barlang alsó szakaszában egy szűk járat végén az omladékból áramló huzat arra utal, hogy erre további barlangszakasz húzódik. Feltehetően erre van a kapcsolat a Hétlyuk-zsombollyal.

- 75 -

Mivel a barlangnak tudomásunk szerint irodalomban is publikált neve nincs, javasoljuk, hogy szakosztályunk alpinista csoportjának volt vezetőjéről, Zinner Károlyról nevezzük el. Zinner Károly tagtársunk 1957-ben az Alpokban a Mönch megmásítása közben lezuhant és életét veszítette.

b./ Az érldligeti Kaptárköi-barlang feltérképezése.

Ozoray György a Karszt és Barlang c. kiadványban közleményt jelentetett meg, melyben rövid ismertetést adott az általa Kaptárköi-sziklahasadéknak nevezett üregről, mely az érldligeti Szidónia-völgy oldalában nyílik. Ozoray szerint a hasadék kb. 6 m hosszú és járhatatlan hasadékokban folytatódik.

Kutatóink átküzdötték magukat a járhatatlannak bélyegzett szakaszon és az egész járatrendszert összesen 50 m hosszban feltérképezték. A barlangról a Karszt és Barlang új száma részére publikációt készítettek. Az érldligeti Kaptárköi-barlang a Tétényi-plató legnagyobb ismert barlangja.

III. Külföldi tanulmányutak, expedíciók

1./ Délkelet-ázsiai karszt- és barlangkutató expedíció.

Több évi gondos felkészülés után 1964 szeptemberében indult el útjára Balázs Dénes vezetésével az az expedíció, mely Délkelet-Ázsia több országában a trópusi karsztosodással kapcsolatos kérdésekben kíván helyszíni vizsgálatokat végezni. Az expedíció időtartama áthúzódik 1965. évre is és az elvégzett munkáról természetesen csak a kutatók visszatérése után tudunk jelentést tenni. A mostani jelentésünkben csak néhány szóval utalhatunk az expedíció fontosabb munkaprogramjára.

Az első jelentősebb állomás a híres Yamaguchi-karsztvidék Japánban, Hondo sziget Dny-i részén. Ezen kívül több karsztos szigetet és néhány vulkáni. "lávabarlangot" is felkeresnek az expedíció tagjai, majd a Maláj-szigetvilágba utaznak. Jáva szigetén a Gunung Sewu-hegység trópusi kúparsztjain végeznek tanulmányokat, majd a Kis-Szunda és esetleg a Molukki-szigetekre, v. Irian Barat-ra utaznak.

2./ Erdélyi barlangkutató expedíció.

Augusztus hóban a szakosztály három tagja: Frecska József, Kalniczky Imre és Molnár József két hetes romániai barlangkutató expedíción vettek részt a Gyergyói-havasokban.

Bár a mindennapos esőzések a munkát nagyon hátráltatták, három kutatótársunk értékes megfigyelésekkel tért haza útjáról. Az expedíció során először a Likas-havason levő zsombolyt járták be és gondosan feltérképezték. A zsombolyban a továbbjutás érdekében bontási munkát is végeztek, továbbá mikroklíma vizsgálatokat végeztek. A zsombolyban cseppkövekről és a falakról csepegő vizekből mintákat gyűjtöttek itthoni kémiai elemzés céljából.

A Likashavason még további négy barlangot kerestek fel és térképezték, majd a főhadiszállást a Békás-szorosba tették át. Itt előbb a Kupás I. barlangot dolgozták fel, ezután pedig egy hatalmas karsztforrás, a Királyasszony-forrás ma még ismeretlen barlangrendszerének feltárási lehetőségeit vizsgálták meg. A karsztfarrásokból vízmintákat vettek.

Az expedíció utolsó állomása a Gyergyószentmiklós közelében levő Sűgő-barlang volt, ahol a szentmiklósi székely barlangkutatókkal közösen feltáró munkán vettek részt.

Az expedíció munkájáról Molnár József részletes naplót vezetett, az ebből készített jelentést jelen beszámolóunkhoz csatoljuk. A barlangtérképeket Frecska József készítette el és azokat rövid ismertetés keretében a Karszt és Barlang c. kiadványsorozat legközelebbi számában publikáljuk. A karsztvízelemzési adatokat egy nagyobb tanulmány keretében használjuk fel.

- 76 -

Az expedíció végeztével a gyergyói barlangkutatók igen lelkes vezetőjét, Buslig Lajost szakosztályunk két hétre vendégül látta az égerszögi barlangkutató táborában.

3./ Egyéb külföldi utak.

Szakosztályunk képviseltette magát Balázs Dénes személyében a Brno-ban rendezett Nemzetközi Szpeleológiai Szimpóziumon 1964. július-augusztus hónapban.

Szakosztályunk tagjai 1964 folyamán tanulmányutakat végeztek Európa különböző országaiban /Ausztria, Franciaország, Csehszlovákia, Lengyelország, NDK, NSZK, Jugoszlávia, Svájc stb./. Különösen hasznosak voltak a Harz-hegység /NDK/ DK-i előterében gipszkarsztos területeken végzett morfológiai tanulmányok, valamint vízkémiai vizsgálatok. Kutatóink felkeresték Svájcban a világ legnagyobb barlangját, a 78 km hosszú Höllochot és ott több napon át együtt dolgoztak a svájci barlangkutatókkal. Egyik munkatársunk Franciaországban felvette a személyes kapcsolatokat Haroun Tazieff úrral, a világhírű speleológussal és vulkanológussal.

Levelezés útján több mint harminc ország barlangkutatóival tartunk kapcsolatot, Eredményesen alakultak 1964-ben a kubai barlangkutatókkal való kapcsolataink.

IV. Egyéb feladatok.

1./ A szakosztály tagjainak tollából 1964-ben mintegy 10 dolgozat jelent meg. Külön ki kell emelnünk Ernst Lajosnak a keveredési korrózióról írt és az osztrák "Die Höhle" c. folyóiratban megjelent cikkét, továbbá Balázs Dénes cikkét a lengyel "Poznaj Swiat" c. földrajzi folyóiratban. A szakosztály tagjai különböző szervezetek felkérésére mintegy 25 előadást tartottak karszt- és barlangkutató témákról. A legtöbb előadást Magyar Gábor tagtársunk, az Aggteleki-barlangok igazgatója tartotta.

2./ Önként jelentkezett asztmás betegek ez évben is felkeresték az általunk 10 évvel ezelőtt feltárt égérszögi Szabadság-barlangot. A barlangi klíma igen jó hatással volt a betegekre, akiknek az expedíciónk alatti barlangi kúráját a rendelkezésünkre álló lehetőségek közepette igyekeztünk elősegíteni.

3./ A Borsodmegyei Tanács Idegenforgalmi Hivatalának felkérésre javaslatot készítettünk a Szabadság-barlang gyógyászati célú kiépítésére vonatkozóan. Véleményünk szerint a Mágnes-teremben viszonylag olcsón ki lehetne képezni kb. 15 fő részére elégséges pihenési helyet, míg kb. 15 m-rel tovább, magasabb szinten további 10 nyugágy részére lehetne alkalmas helyet kialakítani. Ezzel a megoldással sok asztmás beteg embertársunk szenvedését tudnánk enyhíteni, ugyanakkor a szálló kihasználása is biztosítva lenne.

dr. Balázs Dénes

FELHÍVJUK tagtársaink szíves figyelmét, hogy a KÉSZÜLŐ ÚJ IGAZOLVÁNYOKNAK
MEGFELELŐEN 1966-tól KEZDVE CSAK EGY TAGDÍJBÉLYEGET ADUNK
FÉLÉVENKÉNT!!

- 77 -

DR. DUDICH ENDRE 70 ÉVES

Társulatunk alapító elnökét, a biospeológia világhírű képviselőjét Vezetőségünk az alábbi levélben köszöntötte 70. születésnapján:

Professzor Úr!

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat őszinte tisztelettel küldi legjobb kívánságait Professzor Úr 70. születésnapja alkalmából. Őszintén kívánjuk, hogy jó egészségben, és további töretlen munkerővel még sok-sok éven keresztül irányíthassa bölcs tanácsaival és személyes közreműködésével Társulatunk és az egész magyar barlangkutató ügyének sorsát. Engedje meg, hogy e nevezetes évforduló alkalmából azzal az őszinte ragaszkodással, szeretettel és tisztelettel üdvözljük minden magyar barlangkutató nevében, amely a speleológiai tudományok kimagasló képviselőjének személye iránt mindnyájunk szívében ott lobog.

Jó szerencsét!

Dr. Dénes György főtitkár, Dr. Bogsch László elnök

TÁRSULATI ÉLET

SZAKÜLÉSEINK

Első előadásunkat február 26-án dr. Jánossy Dénes tartotta "A Tarkói-kőfülke üledékeinek finom rétegtani vizsgálata" címmel. Röviden ismertette a több éves kutatás

történetét, majd rátért a rétegsorok komplex vizsgálatára. A több, mint 100.000 csontmaradvány mintegy 60 emlős faj között oszlott meg. Jól követhetők voltak a középső jégkor alsó szakaszának klímaváltozásai, alátámasztva a virágpor, a csigák és az üledékkőzetan vizsgálataival. A rendkívül értékes előadásban még az emlősmaradványok evolúciós fokát is ismertette. Az ásatás eredményének jelentőségét még különösen az is fokozza, hogy ez az egyetlen lelőhely Európában, ahol az alsó és középső jégkor közötti átmenet megfigyelhető volt.

Második előadásunkat március 12-én a földrajzi Szakosztályunk rendezésében tartottuk. Dr. Láng Sándor, a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem Természeti Földrajzi Tanszékének professzora Jugoszlávia tengerparti karsztjainak felszínfejlődését ismertette. Tanulmányútjának rendkívül értékes eredményeit nemcsak szóban, hanem a szebbnél-szebb diapozitív képekből is megismerhette a feltűnően szép számú hallgatóság.

Harmadik előadásunk március 26-án volt. A Biológiai Szakbizottság rendezésében dr. Topál György tartotta Magyarország barlangi denevérfaunájáról. A különösen érdekes előadásban először ismertette mindazt, amelyet a barlangkutatóknak a denevérekről tudni kell. Beszélt azok előfordulásáról, rendszerezéséről, a gyűrűzés jelentőségéről, végül pedig számos vetített kép kíséretében bemutatta az egyes fajokat, jellegzetességüket, stb. Sokan, különösen fiatal barlangkutatóink közül, akik nem vettek részt ezen szakülésünkön, méltán sajnálhatják, hogy nem hallották a barlangok ezen kis népes lakóiról szóló rendkívül érdekes és fölöttébb értékes előadást.

- 78 -

Április 2-án a Karszt- és Barlangkutató Bizottság rendezésében tartottuk a Technika Házában a barlangi térképek jelkulcstervezetét megállapító vitaülésünket. A vitaindító előadást a Szpeleokartográfiai Szakbizottságunk vezetője, Varga Magdolna, műegyetemi tanársegéd tartotta, ki lelkes munkával egy egész kész jelkulcstervezetet készített. Az egyes jelkulcsokat az ülés résztvevői külön-külön vitatták meg, majd az így változtatott tervezetet sokszorosításban megküldtük még a csoportoknak és egyes szakembereknek. A beérkezett észrevételeket a Szpeleokartográfiai Szakbizottság még egy újabb ülésen megtárgyalja és az ekkor kialakult végleges formát, mint a MKBT javaslatát megküldjük a IV. Nemzetközi Barlangkutató Kongresszus Előkészítő Bizottsága megbízottjának.

Ötödik előadásunkat április 13-án Szentes György fiatal okl. geológus tagtársunk tartotta a Geológiai Szakbizottság rendezésében. Alapos felkészültséggel, irodalmi feldolgozás alapján először a ma ismert mészköveket, fajtáit, rendszerüket és általános tulajdonságaikat ismertette. Majd beszélt a Magyarországon előforduló mészkövek karsztosodó tulajdonságairól, különös tekintettel a barlangképző sajátságukra. Végül tanulmányai alapján a Bódvaszilasi-karsztvidék mészköveinek és karsztos jelenségeinek részletes ismertetését adta. A különösen értékes előadásnak számos hozzászólója is volt.

Hatodik előadásunk április 27-én volt szintén a Geológiai Szakbizottság rendezésében. A tornaszentandrás Rákóczi-barlangot a feltáró Pénzügyőri S.E. Barlangkutató Csoportja részéről Szilvássy Andor ismertette. Az Esztramosi-barlanggal kapcsolatos mentési akcióból már tudtunk erről a csodálatosan szép másik barlangról, de még nem ismertük. Ezt pótolta most Szilvássy Andor, mikor részleteiben is megismertetett bennünket a feltárás nehézségeivel, történetével és számos vetített kép kíséretében bemutatta ezen pompás barlang rendkívüli képződményeit, tavait és pazar szépségét. Ezekután vált teljesen érthetővé a feltárók azon elhatározása, hogy a barlang részletes ismertetését és térképét, csak a barlang teljes feltárása, lezárása és épségének tökéletes biztosítása után teszik közzé.

Utolsó előadásunk a Karszt- és Barlangkutató Bizottság rendezésében május 25-én hangzott el a Technika Házában. D. P. Grigorjev, a leningrádi Bányászati Főiskola Ásványtani Tanszékének professzora a barlangi ásványokkal kapcsolatos kutatásairól beszélt. A sztalaktitok növekedésének vizsgálatával kapcsolatban kifejtette, hogy a sztalaktitok szerkezetileg három részre oszthatók. A legbelső a kis, kristályos vízvezető csövecske, ezt követi a több irányban növekedő és így növekvésükben egymást gátló, középső kristályos és végül a párhuzamos irányú, szabadon növekedhető kristályokból álló, sugaras, rostos szerkezetű, külső réteg. A rendkívül érdekes előadás számos felvetett kérdéssel és kötetlen formában való beszélgetéssel zárult.

Schönviszky László

MKBT jelvény Társulatunk irodájában darabonként 10.-Ft-ért kapható!

- 79 -

SZEMLE

BELFÖLDI HÍREK

Leállt a solymári Ördöglyuk melletti kőfejtő. A Pest Megyei Építőanyagipari Vállalat hivatalosan értesített bennünket, hogy az Ördöglyuk melletti kőbánya működését leállították. Egyben felhívták azonban figyelmünket, hogy tudomásukra jutott, hogy ott illetéktelenek folytatnak mészkőfejtést. Ezért felkérjük tagtársainkat, ha ott ilyen irányú tevékenységet tapasztalnak, azonnal jelentsék Titkárságunknak, hogy a szükséges intézkedéseket megtegyük.

Schönviszky László

KÜLFÖLDI HÍREK

Az amerikai Vandalized- és Carlsbad-cave-ban a Myotis denevérekkel kapcsolatban végeztek vizsgálatokat. A Carlsbad-barlangban a Myotisoknak jelenleg csak három faja él, míg másik kettőnek csak csontváz-maradványait találták meg.

/Cave notes 1963/1./

0 0 0 0 0 0 0

Spanyolország legnagyobb barlangja az Ojo Guaréna, melyet 1963-ban 20 km hosszan tártak fel, 1964 augusztusáig újabb 5 km-rel hosszabbodott. A feltárást a különféle provinciák barlangkutató csoportjai végezték. A leleteket meghatározó archeológuson kívül egy kiváló festő is közreműködött a barlangi festmények és rajzok lemásolásában. Jelenleg a barlang idegenforgalmi kiépítésének tanulmányozása folyik.

/Die Höhle 1964. 4./